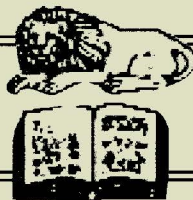

Jeromos füzetek

Bibliatudomány – Bibliaapostolság

68. szám

Aratás, 2007

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Budapest, 2007

Oázis (V.É. felvétele)	címlap
Ajánlás	1
Csendes percek (Balás Béla)	2
Júdás evangéliuma (Rózsa Huba)	5
Vallomás a Szentírásról (Varga Béláné Irénke)	20
Hinni, bízni, hűnek lenni (Vágvölgyi Éva)	26
<i>Élő Ige Bibliaiskola, 58. óra (Vágvölgyi Éva)</i>	27
Biblikus folyóiratok szemléje (Székely István)	37
Innen-Onnan (Székely István)	40
Olvasóink kérdezik (Thorday Attila)	46
Társulatunk életéből	48
Könyvajánlatunk	borító

J e r o m o s f ü z e t e k
az első magyar szentírástudományi folyóirat
– gyakorlati anyaggal hitoktatók számára –
ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

B i b l i a k ö z p o n t

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök, 9-17-ig ☎ 332-22-60

**A szerkesztőbizottság tagjai: Székely István, Tarjányi Béla,
Thorday Attila, Vágvölgyi Éva**

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Nyomda: Royal Press Hungary Kft.

Ajánlás

Aki mindig Isten jelenlétében akar járni, annak gyakran kell imádkoznia, és gyakran kell olvasnia. Amikor ugyanis imádkozunk, mi szólunk Istenhez; amikor pedig olvasunk, Isten szól hozzánk...

A Szentírás olvasása kettős ajándékot ad: oktatja az értelmet, és elvonva az embert a világ hiúságaitól, elvezeti Isten szeretetére.

Az olvasás iskolája kettőre tanít: egyrészt arra, hogyan lehet megérteni a Szentírást, másrészt pedig arra, hogyan kell hasznosan és ékesszólóan tanítani. Először ugyanis készséget kell szerezni annak a megértésére, amit valaki olvas, és csak ezután válik az illető alkalmassá annak előadására, amit megtanult.

Fontosabb az, hogy az olvasó készségesen teljesítse, amit olvasott, mint az, hogy akár a legnagyobb buzgalmat fejtse ki a tudás megszerzésére. Kisebb baj ugyanis az, ha nem tudod, mire törekedjél, mint ha nem teszed meg azt, amit már tudsz...

Minél kitartóbb valaki a Szentírás tanulmányozásában, annál mélyebb tudományra fog abból szert tenni; hiszen a föld is annál bővebb termést hoz, minél jobban megművelik.

Szent Izidor püspök Szentenciás könyveiből
(I. Az imaórák liturgiája II., ápr. 4.)

CSENDES PERCEK

„Szeméből a könny kicsordult...”

Szent Lukács evangéliumának 15. fejezete az elveszett, de megtért ember története. Ez a bibliában megörökített fiú – ahogy én elgondolom –, amikor otthonról elindult, a magyar népdal szavával:

„Szeméből a könny kicsordult”, neki is, apjának is, hát még amikor visszatért, mert mi is a könny?

1. A könny az élet jele, a lélek „műszerolaja”

Amikor elfogynak szavaink, akkor elerednek a könnyeink, különben belehalnánk a bánatba.

Amikor egy gyerek „cselleng”, aztán, mint kamasz végképp túllép rajtunk, nincs az az elvhű apa, vagy akár mostoha anya, aki közömbös maradna. Ma, amikor országnyan vesznek el, hogyan sírnánk. Ma a győri könnyező Szűzanya sokunknak a túlélés egyetlen esélye...

Már a gyilkos huszadik század elején Bartók Béla rátalált a „Kékszakállú herceg” meséjére. Megírta zenéjét a „csukott ajtókról”, vagyis a lélek titkairól, köztük a hatodik ajtóról, amely rejti a könnyek tavát... Azóta ezek a könnyek elöntötték a századot. Bűnözünk egymás ellen, magunk ellen, aztán siratnak és sírunk.

Ady Endre írja:

„Harminc négy esztendő s vén koromba Mindenek túlján, Undo-rodván s szépen butulván, De, jaj, mégis tudván sokat, Sírva néztem, hogy kendőt lenget Késetten az én bűnös lelkem S egyetlen igazi szerelmem. – A Patyolat. ”

Végül, a világháború után Jeruzsálem modern negyedében felállították a Megölt Kisdedek Emlékhelyét, hogy el ne felejtjük, mit tettünk... Nekünk keresztényeknek persze eszünkbe jut a békeidők „holocaustja” is, mármint a „miénk”, a már több, mint hat milliányi megölt magyar csöppség. A mi emlékművünket még csak nem is tervezik. Mi ötven év késéssel most építjük a „szellemi krematórium” falait utódainknak... Izrael fiai annakidején tehetetlenek voltak,

ma pedig csak emlékezni tudnak, de azt viszont úgy teszik, hogy megemlegesse, aki ott jár. A Múzeumba belépő sziklák közti útvesztőbe jut, majd végtelenné táguló bunkerban találja magát. Túlvilági zene közben úgy érzi, a Tejúton bolyong, fölötte, mögötte, körbe-körbe apró fények integetnek, mintha könnyek szikráznának...

Ami szörnyű nehéz, vagy ami csodaszép, abba beleremeg az ember, s könnyezni kezd. Ne szégyelljük! Így „lélegzik” a lélek, ezek a szeretet jelei. Szent Pál így akarta látni tanítványát, Timóteust (vö. 2 Tim 1,4), Jézus így fogadta barátjának, Lázárnak halálhírét (vö. Jn 11,35), és így siratta városához közeledve hazáját (vö. Lk 19,41). Csakhogy az Ő virágvasárnapi könnyei már különböznek a mieinktől.

2. Az igaz könnyeknek ugyanis nemcsak oka, célja is van

Ok és cél, e kettő csak együtt hitelesíti sírásunk. Aki csak sírdogál, az tehetetlen. Aki pedig ok nélkül sír, az hatásvadász, talán bérkoldus...

Jézus hazája sorsán nemcsak sírva fakadt, hanem ostort is ragadott. Pál apostol, miközben a filippieket, majd az efezusiakat könnyezve figyelmezteti (vö. Fil 3,18 és Csel 20,31), teljes tehetségével téríti az akkori Európát. Mi az, ami több az együtt érző könnynél? A tett!

Roger Schütz, a franciaországi Taizé szerzetes elöljárója írta naplójában:

„José Marti kubai író szavait kifüggesztettem szobám falára: Amikor mások könnyeznek, mi jogom van ahhoz, hogy egyszerű könnyeket sírjak?” (1970. máj. 18.)

Roger ezek után nem sírt, hanem az egyházak egységéért, a világ kallódó fiataljaiért még 30 évet imádkozott, utazott, dolgozott, annyira, hogy nemrégén „le kellett lónie” egy elmebetegnek...

Testvéreim, a mai ünnep kiszólít a bölcselkedésből, elhagyatja a múltat, hiszen feladatunk van. Nem elég látnunk és megsiratnunk hazánk, s benne családjaink állapotát. Értük tennünk is kell!

A tékozló fiú hazatértekor már zeneszó csendül (vö. Lk 15,25), mert valaki megkerült. A húsvéti Jézus rászólt Magdolnára:

„Miért sírsz?” (vö. Jn 20,15), rád vár a világ! S az ígéret szerint az idők végén letörölnek szemünkről minden könnyet (vö. Jel 21,4), ugyanis kezdődik a beteljesülés.

Itt, Győrben engedjenek meg egy halk megjegyzést.

A Szűzanya amikor sír, csak „kifelé” sír, mint a magyar népdalban, csak úgy „visszanézve”... Igazából, „befelé”, arccal a Szentháromság titka felé, ugyanúgy, mint Szent Fia, szüntelenül közbenjár értünk (vö. Zsid 7.25), szerintem bizakodó szemekkel, fénybe burkolódzó arccal...

3. Az igaz könnyek árján tettek úsznak

Az ószövetségben külön könyvbe gyűjtötték Isten népe fájdalmait, ebből lett a „Jeremiás siralmai” című szent irat. Ezt a liturgiában újra meg újra olvasták. Egyébként missziós karavánok, hittérítők épp úgy nem keltek útra, mint ahogy Ázsia sem mozdult. A csukott szemű Buddha még csak nem is hunyorgott, a másik irányból az inkákat, meg az azték birodalmat sem izgatta, laknak-e a nagy víz túloldalán, kell-e nekik segítség.

Egyedül az újszövetség népei indultak a többiek felé. Jézus Krisztus nagyszerű híreket hozott. Kiderült mi öröme születünk, Isten násznépe vagyunk, velünk a Vőlegény (vö. Lk 5,34), örömlenket senki sem veszi el (vö. Jn 16,22), sőt azt tovább kell adnunk (vö. Jn 20,21).

Mi, mai keresztények, mint Krisztus Titokzatos Teste, a két szövetség érintkezésében a végső korszakot éljük. Olyan tékozlók vagyunk, akiket már hazasírtak. Túlélőkké váltunk, mint a bibliai meggyógyított. Azért maradtunk meg, azért jöhettünk ma ide, mert még dolgunk van, üzenetet bíztak ránk. El kell mondanunk mindenkinek, jó az Isten! (vö. Lk 8, 39)

A veszni indult lelkekért nem elég sírni, értük teljes erővel dolgozni kell. Kezdődik a magyar megújulás, indul népünk újra evangelizálása.

Itt Győrben, Jézus Édesanyja könnyek közt néz ránk és hívogat, újból és újból megszólít: Hiányzol! Jöjj vissza az érzékenyek közé, segíts nekem!

Balás Béla (Győr, 2007. márc. 18)

Rózsa Huba

Júdás evangéliuma

Áruló Júdás, vagy Jézus legjobb tanítványa?

Az elmúlt esztendőben vált ismertté a hazai szélesebb nyilvánosság előtt is a Júdás evangéliumának nevezett apokrif írás létezése. Ez az ókeresztény korból származó kopt kódexben talált apokrif evangélium azt az információt hozta napvilágra, hogy az iskarióti Júdás, eltérően a kánoni evangéliumok elbeszélésétől, Jézus legjobb tanítványa volt, Jézus bizalmasa, a tanítványok közül egyedül ő értette meg Mesterének valódi kilétét, ill. természetét. Ami pedig a legérdekesebb, az iskarióti Júdás nem volt áruló, hanem egyenesen Jézus utasítására adta fel őt a hatóságoknak. Úgy tűnik, hogy a kereszténység kezdeteinél létezett a kánoni bibliai hagyomány mellett egy másik hagyomány-irány is, amely eltérően ítélte meg Júdás szerepét.

Júdás evangéliuma világszerte szenzációként hatott, és számos fantasztikus elképzelés látott napvilágot, elsősorban a tömegtájékoztatók részéről. A témával kapcsolatos írások közül több magyar nyelven is megjelent. A tudományos biblikus kutatás néhány kisebb terjedelmű cikktől eltekintve inkább hallgatásba burkolózott, minthogy az evangélium teljes szövege eddig nem állt rendelkezésre.¹ A feltehetően a Kr. u. 4. századra datálható *Tchacos-kódex* néven ismert kopt nyelvű papirusz kódexet 1970-ben fedezték fel Közép-Egyiptomban, amely Júdás evangéliuma mellett még három más írást is tartalmaz. Maga Júdás evangéliuma eredetileg görög nyelven ke-

¹ Az evangélium szövegének megjelenése óta a biblikus szaktudomány is hallatja hangját. Ezek közül néhányat felsorolunk. DEHANDSCHUTTER, B., *A Júdás-evangélium: az evangéliumok recepciójának egy jellegzetes esete a gnosztikus szövegekben*, KATEKHÓN 3 (2006) 272-284; LÜDEMANN, G., *Das Judas-Evangelium und das Evangelium nach Maria. Zwei gnostische Schriften aus der Frühzeit des Christentums*, Stuttgart 2006; NICKLAS, T., *Das Judas-Evangelium – Dimension der Bedeutung eines Textfunds*, BN 130 (2006) 79-103; PLISCH, U. K., *Das Evangelium des Judas*, Zeitschrift für Antikes Christentum 10 (2006) 5-14; ROBINSON, J. M., *Júdás titkai. A félreértett tanítvány evangéliumának hiteles története*, Budapest 2007; WALSH, R., *The Gospel according to Judas: Myth and Parable*, Biblical Interpretation 14, 1/2 (2006) 37-53; LONA, H. E., *Judas Iskariot. Legende und Wahrheit*, Freiburg im Bg. 2007.

letkezett a Kr. u. 2. század közepén. A kódex hosszú, hanyattatott sorsa folytán erősen megsérült szövege végül szakavatott kutatók kezébe került, akik 2001-től kezdődően foglalkozni kezdtek a szöveg helyreállításával. Ennek eredményeként született meg Júdás evangéliumának mértékadó angol nyelvű fordítása *Rodolphe Kasser, Marvin Meyer, Gregor Wurst* valamint *François Gaudart* közös munkájának eredményeként. Ezt a *Bart. D. Ehrman* magyarázataival ellátott szöveget megtaláljuk a 2006-ban publikált *The Gospel of Judas from Codex Tchacos* (National Geographic Society 2006) munkában, amely magyar fordításban is megjelent *Júdás evangéliuma* címen (Budapest 2006).² Aki tehát a szenzáció szintjén túl behatóbban szeretne megismerkedni a témával, ennek a publikációnak a segítségével magyar nyelven is hozzájuthat a szakszerű eligazításhoz.

Júdás evangéliumának tudományos jelentősége mindenképp előtt az ókeresztény egyház életének összefüggésében határozható meg. Értekezésünkben azonban csak azzal a kérdéssel szeretnénk foglalkozni, hogy Júdás evangéliuma szolgáltat-e megbízható történelmi adatokat Jézus és Júdás alakjára, ill. életére vonatkozóan, elsősorban olyanokat, amelyek eltérnek a kánoni evangéliumoktól vagy hiányoznak az Újszövetség bibliai hagyományából.

1. Júdás evangéliumának szövege

Mielőtt a történelmi kérdésekre rátérnénk, feltétlenül szükséges Júdás evangéliumának szövegét megismerni, mert csak ennek ismeretében vagyunk képesek ítéletet alkotni arról, hogy elemzéséből történelmileg ténylegesen milyen eredményeket várhatunk.

A szöveg „Júdás evangéliuma” címe

A „Júdás evangéliuma” nem a szöveg felfedezése után a tartalom alapján az írás azonosítására használt cím, hanem a szöveg ere-

² Júdás evangéliumának szövege mellett még a szöveg megértéséhez szükséges további tanulmányokat is találunk a publikációkban: MEYER, M., *Bevezetés* (7-21); KASSER, R., *A Tchacos-kódex és a Júdás-evangélium története* (55-82); EHRMAN, B. D., *A feje tetejére állított kereszténység – a Júdás-evangélium alternatív látásmódja* (83-122); WURST, G., *Lyoni Irenaeus és a Júdás evangéliuma*; MEYER, M., *Júdás és a gnosztikus kapcsolat* (123-163). Az oldalszámokat a magyar kiadás szerint adtuk meg.

deti része. Ez a cím nem az írás felirata, hanem a végén található, mintegy utolsó mondatként lezárja az egész írást. A cím jelentése úgy értelmezhető, mint „evangélium Júdásról”, azaz örömhír, amelynek tartalma maga Júdás, az amit Júdás tett. Más szóval olyan írás, amely Júdásnak az üdvösség szempontjából fontos szerepéről szól.

Tartalma és szerkezete

Aki nem ismeri Júdás evangéliumának szövegét, annak a sajtóvisszhang és a populáris Júdás irodalom alapján az a benyomása támadhat, hogy a kánoni evangéliumokhoz hasonló, hosszú elbeszélő leírásról van szó, amelyből számos részletet ismerhet meg az olvasó az iskarióti Júdásról és magáról Jézusról is, főleg kettőjük tanítványmester kapcsolatáról. A valós helyzet egészen más. A Júdás evangéliumának nevezett írás a kánoni evangéliumokhoz viszonyítva nagyon korlátozott terjedelmű szöveg.³ Ugyanakkor nem is elbeszélő szöveg, hanem Jézus párbeszédei Júdással, amelyeket egy rövid bevezetés indít és rövid befejezés zár le. Ez utóbbiak narratív jellegűek. Jézus a párbeszédekben tesz kinyilatkoztatásokat Júdásnak különféle dolgokról, többek között Júdás sorsának alakulásáról, míg Júdás hitvallást tesz Jézus igazi kilétéről.

Júdás evangéliumának szerkezete úgy épül fel, hogy egy rövid bevezetés indítja és egy rövid befejezés zárja le a szöveget. A bevezetéshez kapcsolódik egy rövid összefoglalás Jézus földi tevékenységéről, majd a bevezetés és befejezés között találjuk Jézus párbeszédeit a tanítványokkal és Júdással: „Beszélni kezdett velük a világon túli misztériumokról, s arról, ami történni fog” (JE 33). A párbeszédnek jelenetekre oszthatók.⁴ Az alábbiakban idézzük a Jézusról és Júdásról információkat közlő szakaszokat, a fontosabb részeket pedig, amelyekre később hivatkozunk, aláhúztuk.

³ A szöveg terjedelme lemérhető KASSER, R. / MEYER, M., / WURST, G., *Júdás evangéliuma* (Budapest 2006) című munkában, amelyben a 35-56 oldalakon található, de a nyomtatott oldalak több mint a felét a Júdás evangéliumának szövegéhez fűzött magyarázat teszi ki.

⁴ A Júdás evangéliumának felépítését a KASSER, R. / MEYER, M., / WURST, G., *Júdás evangéliuma* című munkából vettük át, lásd 35-56. old.

2. Júdás evangéliumának szerkezete

Bevezetés:

„Titkos beszéd Jézus kinyilatkoztatásáról, amelyet az iszarióti Júdással folytatott beszélgetése során mondott nyolc napon át, három nappal azelőttig, hogy a húsvétot ünnepelte” (JE 34)⁵.

Jézus földi szolgálata (az első jelenet előtt)

„Amikor Jézus megjelent a földön, jeleket és nagy csodákat tett az emberiség megváltásáért. És mivel egyesek az igazság útján (jártak), míg mások törvényszegésekben jártak, elhívott tizenkét tanítvány. Beszélni kezdett a világon túli misztériumokról, és arról, hogy a végén mi történik majd. Gyakran nem önmagaként jelent meg tanítványainak, hanem mint gyermeket találtak maguk között” (JE 34).

Jézus párbeszéde

1. jelenet: Jézus a tanítványokkal beszélget a kenyér feletti hálaadásról (JE 33-36).

Jézus a tanítványokkal beszélget a kenyér feletti hálaadásról, amelyet tanítványai gyakoroltak: „Egy nap Júdeában volt tanítványaival, akiket összegyűlve talált ülve, jámbor gyakorlatban. Amikor (odaért) tanítványaihoz, (JE 33) akik egybegyűlve ültek, és hálát adtak a kenyér fölött, elnevette magát” (JE 34).

A szöveg a „hálát adtak a kenyér fölött” kijelentésben a kopt szöveg a görög eredetű igét tartalmazó „eu^hchariszi” „hálaadást tesz” kifejezést használja. A tanítványok jámbor gyakorlata az utolsó vacsora beszámolójára (Mk 14,22-25 párh.), ill. az eukarisztia ünneplésének keresztény gyakorlatára (1Kor 10,14 köv.; 11,23 köv.) utalhat, vagy más, a keresztények között gyakorolt szakrális étkezésre.

Jézus szemrehányást tesz a tanítványoknak, mert nem ismerik fel őt, és a saját istenük fiának vallják. A tanítványok istene-

⁵ JE rövidítés = Júdás Evangéliuma, a számok pedig a Tchacos-kódex oldalszámait jelentik.

ként megnevezett isten nem a magasztos fenti világ istensége, hanem ennek a világnak az ura: „*Ők így szóltak: Mester, te vagy [...] a mi isteniünk fia. Jézus ezt mondta nekik: Honnan ismertek engem? Bizony mondom nektek, a köztetek lévő emberek egyetlen nemzedéke sem ismer majd meg engem*” (JE 34).

Közülük csak Júdás képes hitvallást tenni arról, hogy valójában kicsoda Jézus. „*Barbélo halhatatlan birodalmából*”⁶ való, ami azt jelenti, hogy Jézus az isteni lények egyike, a fenti isteni birodalomból való, Isten fia, aki a világba jött. Válaszként a hitvallásra Jézus felszólítja Júdást, hogy hagyja el a tanítványok körét, ugyanis további kinyilatkoztatásban fogja részesíteni őt Isten uralmának titkairól, és eljövendő sorsáról is tájékoztatást fog kapni. Eszerint a többi tanítvány elveti Júdást, más áll a helyére, de végül majd felmagasztaltatik: „*szellemük nem mert megállni előtte, kivéve iskarióti Júdást. Ő képes volt megállni előtte, de nem tudott a szemébe nézni, és elfordította arcát. Júdás (ezt mondta) neki: Én tudom, hogy ki vagy és honnan származol. Barbélo halhatatlan birodalmából jöttél, és én nem vagyok méltó rá, hogy kimondjam annak a nevét, aki küldött téged. Jézus pedig tudva, hogy Júdás valami magasztosra gondol, így szólt hozzá: Gyere el közülük, és én elmondom neked a királyság misztériumait. Eljuthatsz oda, de sokat szenvedsz majd (JE 35). Mert valaki más áll a helyedre, hogy tizenkét (tanítvány) ismét teljes legyen isteniüknél*” (JE 36).

2. jelenet: Jézus újra megjelenik a tanítványoknak (JE 36-44)

A tanítványoknak a templomban folytatott kultuszról és az ott tevékenykedő papságról látomásuk volt, ezt elmondják Jézusnak, ő pedig értelmezi azt: a méltatlan papok, az eltévelyedés szolgálói a keresztény közösség vezetői. Júdás az emberi nemzedékekről kérdezi Jézust, aki csak részben válaszol: „*Minden emberi nemzedék lelke meghal majd. Amikor azonban az embe-*

⁶ Barbélo nevének megértéséhez a sethiánus gnózis szövegeinek ismerete segít, amelyekben mindenek isteni Anyja, akit gyakran úgy emlegetnek mint az Atya, a végtelen Egy Előretudása.

rek betöltik idejüket a királyságban és a szellem elhagyja őket, hústestük meghal, de lelkük tovább él és fölemeltetik” (JE 43).

3. jelenet: *Júdás beszámol egy látomásáról, és Jézus válaszol (JE 44-58)*

A harmadik jelenet a leghosszabb, amelyben Jézus Júdást tanítja, és egy komplikált gnoszikus magyarázatot ad a kozmoszról, az égi világról és az al(só)világról, az emberiség sorsáról. Ebbe illeszkednek bele Jézus Júdás sorsáról adott kijelentései, közöttük az a kijelentés is, hogy Júdás Jézus megbízására szolgáltatta ki őt az írástudóknak és a főpapoknak.

Ezek:

„Jézus válaszolt neki: ... te sokat szenvedsz majd, amikor meglátod a királyságot és egész nemzedékét te leszel a tizenharmadik, és elátkoz majd téged a többi nemzedék – és te uralkodsz majd fölöttük. Az utolsó napokban megátkozzák majd felemelkedésed a szent (nemzedékbe)” (JE 46).

„Te azonban mindegyiküknél nagyobb leszel. Te fogod ugyanis feláldozni az embert, aki magában hord engem” (JE 55).

„(JE 57) Íme minden elmondatott neked. Emeld fel tekinteted, nézd a felhőt és a benned lévő fényt, és a csillagokat, amelyek körülveszik. Az a csillag, amely az utat mutatja, az a te csillagod. Júdás felemelte tekintetét, meglátta a fénylő felhőt és belépett abba. Akik a földön álltak, hangot hallottak, amely a felhőből jött és ezt mondta, (JE 58) (...) nagy nemzedék (...) (kb öt sor hiányzik).” (Ezután következik a befejezés.)

Befejezés: *„Főpapjaik pedig zúgolódtak, mert (ő, ti. Jézus) bement a vendégszobába imádkozni. Volt ott néhány írnok, akik figyelték őt, hogy ima közben tartóztassák le, féltek ugyanis a néptől, mivel prófétának tekintette őt. Odamentek Júdáshoz, és így szóltak hozzá: Mit csinálsz itt? Te Jézus tanítványa vagy. Júdás akara-*

tuk szerint válaszolt nekik. Pénzt kapott, és átadta nekik őt” (JE 58).

3. Júdás evangéliumának tartalma és a történelmi kérdéskör

A közvélemény érdeklődésének középpontjában az a kérdés áll, hogy a Júdás evangéliumában elbeszélésekből megtudhatunk-e új információt Jézus tevékenységéről valamint a „történelmi” Júdás alakjáról, olyan mozzanatok, amelyekről a kánoni evangéliumok hallgatnak. Közélebről mindenkit az foglalkoztat, hogy Júdás evangéliuma szerint Jézus és Júdás, valamint Jézus és a tizenkét tanítvány kapcsolata egészen más, mint a kánoni evangéliumokban. Júdás Jézus legkedvesebb és legbizalmasabb tanítványa, ő az, aki egyedül megértette Jézust, és magát Jézust egyenesen Jézus biztatásával adta át a hatóságoknak. Ezzel ellentétben Jézus a tizenkét tanítvánnyal szemben tartózkodó, ha éppen nem ellenséges beállítottságú. Történelmiailag hogyan kell mérlegelni mindezt?

A szöveg elemzésével kapcsolatban utalnunk kell arra, hogy Júdás evangéliuma Jézus és Júdás alakját a gnosztikus eszmevilágba helyezi, és mint annak képviselőit vagy tanítóit mutatja be. Történelmileg nézve azonban a gnózis nem Jézus világa, aki Izrael hithagyományában állt és abból kiindulva hirdette evangéliumát. Ezért, amikor Júdás evangéliumát történelmileg értékeljük, a szövegben feltétlenül szükséges megkülönböztetni a gnosztikus elemeket a názáreti Jézusra (és Júdásra) vonatkozó történelmi utalásoktól.

Júdás evangéliumának elemzése egy másik fontos felismeréshez is vezet. A szűkszavú szöveg a kánoni evangéliumok elbeszéléseinek ismeretanyaga nélkül nem érthető. A Jézusról és Júdásról szóló kijelentéseiben feltételez olyan szövegszerű megfogalmazásokat, eszméket vagy történelmi mozzanatok, amelyek a kánoni evangéliumokban megtalálhatók, vagy csak azokból magyarázhatók. Júdás evangéliumának keletkezése idejében (Kr. u. 2. század első fele) tehát a kánoni evangéliumi hagyomány már széles körben elterjedt és ismert volt, címzettjei is olyan olvasókörből kerültek ki, akik ezt ismerték.

4. Júdás evangéliuma és a történelmi Jézus alakja

Júdás evangéliuma csak nagyon korlátozott mértékben fordít figyelmet a történelmi Jézus és a történelmi Júdás alakjának valamint tevékenységének bemutatására. A kánoni evangéliumokra jellemző elbeszélő keret, amely folyamatában úgy mutatja be Jézus életét, mint egy korabeli emberét – ezzel biztosítva a történelmi háttérrel –, teljesen hiányzik Júdás evangéliumából.

Júdás evangéliuma nem beszél sem Jézus születéséről, sem pedig szenvedéséről és kereszthaláláról. Júdás evangéliumának Jézusa csupán „megjelenik” a földön (JE 33), és nem a konkrét történelmi körülmények között Dávid városában született „Üdvözítő, Messiás és Úr” (Lk 2,1-14), vagy a „testté” lett „Isten Igéje” (Jn 1,14), akinek pl. rokonságáról vagy anyjáról beszélni lehetne. Ezt a benyomást csak fokozza az, hogy Júdás evangéliumának Jézusa földi tevékenysége során „gyakran nem önmagaként jelent meg tanítványainak, hanem mint gyermeket találták maguk között” (JE 33). Fellépése tanítványai körében „megjelenés” majd „eltűnés” (vö. pl. JE 36), el-lentétben a kánoni evangéliumi hagyománnyal, amelyben Jézus földi tevékenysége alatt az emberekkel való kapcsolatát a mozgással összefüggő igék fejezik ki. Érdemes megjegyezni talán azt is, hogy a Júdás evangéliuma egy helyen sem beszél a „názáreti” Jézusról, Jézusról tehát mint konkrét földrajzi helyhez fűződő emberről. Ugyanez mondható Júdásról is, akit a szöveg csupán kétszer nevez meg „iskarióti” Júdásnak (JE 33.35).

Az elmondottak nem jelentik azt, hogy Júdás evangéliumában nincsenek adatok vagy utalások Jézus tevékenységének történelmi körülményeire, de azok csak marginális szerepet játszanak, és csupán a kánoni evangéliumok háttérében nyernek értelmet :

¹⁰ Jézus nyilvános működéséről a szöveg összefoglalóan csak annyit mond, hogy „jeleket és nagy csodákat tett az emberiség megváltásáért,” „elhívatott tizenkét tanítvány” (JE 33). Hogy milyen jeleket és csodákat tett Jézus, egyetlen helyen sincs kifejtve, s csak a kánoni evangéliumok segítségével lehet tartalommal megtölteni. Ugyanez mondható el a tizenkettőről is. A tizenkettőnek (tanítvány) a szövegben központi szerepe van és kiemeli, ill. magyarázza Júdás

helyzetét. A tizenkettővel szemben egyedül Júdás az, aki hitvallásában helyesen ismeri fel Jézus kilétét (JE 35). Emellett maga a tizenkettes szám is fontos, minthogy fenntartása végett Júdás helyett egy más valakivel egészítik ki (JE 36). Hogy ki a tizenkettő, és miért fontos a tizenkettes szám (a tizenkettes szám Izrael tizenkét törzsének felel meg), szintén magyarázat nélkül marad. Mindezek csak a kánoni evangéliumokban rögzített hagyomány ismeretében nyernek értelmet.

2⁰ Az *egyetlen* megnevezett konkrét hely „Júdea” (JE 33), ahol Jézus tanítványaival „*egy nap*” tartózkodik. Júdea megnevezése azonban a levegőben lóg, mert Júdás evangéliuma semmiféle felvilágosítást sem ad, hogy Jézus miért éppen Júdeában tartózkodik és nem a föld bármely más helyén. A bevezetésben mondtak – „*Titkos beszéd Jézus kinyilatkoztatásáról, amelyet az iskarióti Júdással folytatott beszélgetése során mondott nyolc napon át, három nappal azelőttig, hogy a húsvétot ünnepelte*” (JE 33) – talán megmagyarázzák Jézus Júdeában való tartózkodásának indítékát. A kánoni evangéliumok alapján következtethet az olvasó arra, hogy a Júdeában való tartózkodás a húsvét, éspedig a szenvedés húsvétjának ünneplésével függ össze.

3⁰ A szöveg befejező elbeszélő részében „*vendégszobának*” nevezett helyiség (JE 58), ahova Jézus kiszolgáltatása előtt bement, feltehetően imádkozni, *szintén pontosítást igénylő adat*. Hogy hol volt ez a helyiség, nem derül ki a szövegből. Ugyanez mondható el az ott tartózkodó „*főpapjaikról,*” és az „*írmokokról*” (írástudók?), „*akik figyelték őt, hogy ima közben tartóztassák le, féltek ugyanis a néptől, mivel prófétának tekintette őt*” (JE 58). Kik a főpapok és kiknek a főpapjai, szintén tisztázatlan marad, akárcsak az, hogy melyik népről van szó, amely Jézus tevékenységének hatására prófétának tekinti őt, csak a kánoni evangéliumok ismeretében lehet őket azonosítani.

4⁰ A dialógusokban találunk olyan *kijelentéseket*, amelyek Jézus szavaira mehetnek vissza, feltehetően a kánoni evangéliumi hagyomány közvetítésével. Egy látomásban a tizenkettő a templomot és az ott végbemenő áldozatokat látja, és Jézus arról beszél, hogy az oltár

előtt álló papok „*Gyümölcstelen fákat ültettek az én nevében, szégyenletes módon*” (JE 39). A kijelentés kapcsolatba hozható a terméktelen fügefafa esetével (Mk 11,12-14 párh.). Hasonló a helyzet egy másik kijelentéssel is: „*lehetetlen sziklára magot vetni és learatni gyümölcsét*” (JE 43-44). Jézus kijelentése a kánoni szövegekből ismert magvetőről szóló példabeszéddel állhat összefüggésben (Mk 4,5-6. 16-17 párh.).

5. A Júdás evangéliuma és a történelmi iszkarióti Júdás

A Júdásra vonatkozó adatok értékelésénél figyelembe kell venni azt a kereszténységben belül kezdettől fogva, és a kánoni evangéliumokban is megnyilvánuló törekvést⁷, hogy Júdás alakját és tettét értelmezzék. Ebbe a folyamatba kell elhelyezni Júdás evangéliumát is, amelyre szintén erőteljesen rányomja bélyegét az értelmezés szándéka.

Mielőtt rátérnénk a részletekre néhány megjegyzést kell tennünk. Akárcsak Jézus esetében, a szöveg kevés adatot szolgáltat az iszkarióti Júdás alakjáról általában, valamint szerepéről Jézus szenvedéstörténetében. Ez a kevés adat önmagában aligha lenne érthető a kánoni evangéliumi hagyományból ismert szélesebb háttér nélkül, és annak kiegészítésére szorul. Megállapítható, hogy Júdás evangéliuma részben már olyan Júdás-hagyományra épít, amely a kánoni evangéliumban található és erre válaszol, részben pedig már a Júdás-értelmezés fejlett formáját feltételezi és attól elhatárolja magát.

Ezek után vizsgáljuk meg a Júdás alakjára és szerepére vonatkozó részleteket Júdás evangéliumából.

¹⁰ Júdás Jézus szűkebb tanítványi köréhez, *a tizenkettőhöz tartozott*, majd kiválása után *helyére egy másikat állítottak*. Júdás hitvallása után – Jézus „*Barbélo halhatatlan birodalmából*” jött (JE 35) –

⁷ Az értelmező fejlődés háttérében álló történelmi mag meghatározásában a kutatók álláspontja nem egységes. Abban mindenki megegyezik, hogy a történelmi iszkarióti Júdás a názáreti Jézus legszűkebb köréből való, és szerepet játszott Jézus elfogadásában. A témával kapcsolatban a szakirodalomból ajánljuk KLAUCK, H. J., *Judas – ein Jünger des Herrn*, QD 111, Freiburg 1986, 137-147; BROWN, R. E., *The Death of the Messiah*, New York 1994, II., 1394-1418; LUZ, U., *Júdás az Újszövetségben* in: *Szenvedéstörténet*, BENYIK GYÖRGY szerk., Szeged 2006, 91-101

Jézus azt követeli tőle, hogy a többiektől határolja el magát, akik őt egy más személlyel fogják pótolni: „*Gyere el közülük, és én elmondom neked a királyság misztériumait. Eljuthatsz oda, de sokat fogsz szenvedni majd. Mert valaki más áll majd a helyedre, hogy a tizenkét /tanítvány/ ismét teljes legyen isteniüknél*” (JE 36). A másik személy Júdás helyére állítása az Apostolok Cselekedetéből érthető, Mátyás apostol választásának leírásából (ApCsel 1,21-26).

2⁰ A szöveg zárójelenetében *Júdás pénzt kap azért, mert Jézust az írástudóknak* (a fordításban írnokoknak), és közvetve *a főpapoknak átadja: "Pénzt kapott, és átadta nekik őt"* (JE 58). Az a hagyomány, hogy Júdás pénzt kapott Jézus kiszolgáltatásáért, már Júdás evangéliuma előtt elterjedt és elfogadott hagyomány, amely úgy látszik olyan szilárd volt, hogy azt a szerző vagy szerzői kör minden júdásbarát beállítottsága ellenére sem kerülhette ki, vagy talán nem is akarta. Júdás evangéliuma ebben a mozzanatban tehát a korábbi hagyományra támaszkodik és azzal párhuzamos. A legvilágosabb párhuzamát találjuk Mk 14,10-11 és Lk 22,3-6-ban, ahol csak arról van szó, hogy Júdás pénzt kapott tetteért, míg Mt 27,3-10 szerint, hivatkozva a Zak 11,12 jövendölésére, már 30 ezüzzel jutalmazták.

3⁰ Érdekes különbség a kánoni elbeszélésekhez viszonyítva, hogy Júdás evangéliuma szerint Jézus az elfogatás előtt *nem a Getszemáni kertben* (Mk 14,32 párh.), *hanem egy helyileg meghatározatlan „vendégszobában”* (JE 58 vö.) imádkozik. A különbség magyarázatára legfeljebb csak találgatni lehet. A szöveg itt talán egy más hagyományra alapoz, mint a kánoni evangéliumok.

4⁰ Júdás evangéliumának legutolsó mondatában azt olvassuk, hogy *Júdás Jézust „átadta nekik”* (JE 58). A kánoni evangéliumok *Júdás tettével kapcsolatban – „átadta nekik” – ismételten a παραδιδωμι (átad, kiszolgáltat) görög igét használják* (pl. Mk 14,10 párh. Mt 26,15; Lk 22,4,6; Jn 19,11), *amit azonban mint Júdás jelzője „elárulni” jelentésben is értelmeznek* (ὁ παραδιδούς= part. impf. az áruló, aki elárulta pl. Mk 14,42.44; Mt 26,25; 27,3). Az „átadta nekik” rámutat arra, hogy esetében a hagyományban már egy megszilárdult szóhasználatról van szó, amelyet Júdás evangéliuma átvett. Amikor azonban a Júdásról kialakított pozitív képében ezt a szót

használja, azt kizárólag „átadni” értelemben teszi, az árulás értelme nélkül. Úgy tűnik, mintha Júdás evangéliumának szóhasználata a kánoni Júdás-hagyomány egyfajta újra értékelését sugallná azzal, hogy elutasítja az „átadni, kiszolgáltatni” ige „áruló” jelentésben való értelmezését. Ugyanakkor teljesen homályban marad, hogy mi történt ezután Jézussal, vagy feltételezi olvasóinál a kánoni szenvedéstörténet ismeretét. Minden esetre a kánoni evangéliumok szenvedéstörténetéből ismert háttér nélkül torzó az egész szöveg.

⁵⁰ Júdás arról beszél, hogy látomása volt, amely szerint *a tizenkét tanítvány megkövezte és üldözte őt* (JE 44-45). Ezt még kiegészíti Jézus következő két kijelentése Júdás üldözött sorsáról: *„Én elmondom neked a királyság misztériumait. Eljuthatsz oda, de sokat szenvedsz majd. Mert valaki más áll a helyedre, hogy tizenkét (tanítvány) ismét teljes legyen isteniüknél”* (JE 35 36), *„te leszel a tizenharmadik, és elátkoz majd téged a többi nemzedék – és te uralkodsz majd fölöttük. Az utolsó napokban megátkozzák majd felemelkedésed a szent (nemzedékbe)”* (JE 46). A karióti Júdás tragikus sorsa, ill. halála megtalálható a kánoni bibliai hagyományban (lásd Mt 27,3-10; ApCsel 1,15-26), és alakját később az ókeresztény korban is különböző kegyetlen halálmódokkal hozzák kapcsolatba⁸. Olyan körülmény azonban, hogy a tizenkét tanítvány üldözte és megkövezte volna Júdást, csak Júdás evangéliumában található. Azonban nyilvánvalóan feltételezi Júdás kegyetlen halálának korai eszméjét, amelyért a felelősséget most a tanítványokra hárítja. Júdás megátkozásának motívuma minden nemzedéken át (JE 46) szintén csak a már világosan kialakult korai keresztény Júdáskép ismeretében feltételezhető.

6. Jézus és Júdás alakjának gnosztikus értelmezése

A Jézus és Júdás életére vagy tevékenységére utaló számszerűen kevés adat és azoknak töredékessége egyértelműen mutatja, hogy Júdás evangéliuma elsődlegesen nem a názáreti Jézus történeti alakját s vele összefüggésben Júdás történelmi szerepét akarja leírni. Ebből csak annyit közöl, amennyit alakjuk, ill. szerepük gnosztikus értelmezéséhez fontosnak ítél.

⁸ Lásd KLAUCK, H. J., *Judas*, 121-136

Júdás evangéliuma Jézus és Júdás alakját egy gnosztikus eszmevilágba helyezi és abban értelmezi. Ezt az eszmevilágot tükrözi Jézus Júdásnak adott kinyilatkoztatása, amelyet *M. Meyer* találóan így jellemez: „Maga a kinyilatkoztatás kevés keresztény elemet tartalmaz, és – amennyiben a kutatók helyesen értelmezik a gnosztikus tradíció fejlődését – eszmeiségének gyökerei az 1. századig vagy még korábbra nyúlhatnak vissza, a görög-római gondolatokra nyitott zsidó filozófiai és gnosztikus körökig. Jézus elmondja Júdásnak, hogy kezdetben egy végtelen és tökéletesen transzcendens istenség létezett, és emanációk, valamint teremtések összetett sorozatával a menny isteni fényvel és dicsőséggel telt meg. Ez a végtelen istenség olyannyira magasztos, hogy semmiféle véges kifejezés nem képes megfelelően leírni őt; maga az *Isten* szó is – mint megtudjuk – elégtelen és alkalmatlan az istenség elnevezésére. Az alanti világ azonban egy Nebró („Lázadó”) vagy Jaldabaóth nevű, alsóbbrendű uralkodó birodalma, egy teremtő istené, aki rosszindulatú és gonosz – innen erednek földi világunk gondjai, és ezért kell meghallgatni a bölcs szavakat és tudatára ébredni a bennünk lakozó isteni fénynek. E hívők számára az univerzum legmélyebb misztériuma az, hogy néhány emberben az isteni szellem lakozik. Habár tökéletlen világban élünk, amely túl gyakran válik a sötétség és a halál birodalmává, mégis képesek vagyunk fölülemelkedni a sötétségen és megragadni az életet. Jézus elmagyarázza Júdásnak, hogy jobbak vagyunk mint ez a világ, hiszen az isten világhoz tartozunk. Ha Jézus az istenség fia, akkor mi is az istenség gyermekei vagyunk. Mindössze azt kell tennünk, hogy az istenség megismerésére alapozzuk életünk, és akkor megvilágosodunk. Szemben az újszövetségi evangéliumokkal, az iskarióti Júdás itt teljesen pozitív alak, mindazok példaképe, akik Jézus tanítványai akarnak lenni. Az evangélium lényege Júdás éleslátása és lojalitása mint a tanítványi lét mintapéldája. Végül pontosan azt teszi, amit Jézus akar.”⁹). Mint a „tizenharmadik”, a tizenkettővel szemben fölényben van. Júdás az, aki egyedül Jézus elé léphet és előtte állhat, egyedül ő méltó arra, hogy megismerje és

⁹ MEYER, M., *Bevezetés*, in: KASSER, R. / MEYER, M., / WURST, G., *Júdás evangéliuma*, 7-21, 13-14

láss a királyság misztériumait. Ezért ugyan szenvedéseket kell elviselnie, átkozott lesz „*minden nemzedéktől*”, mégis uralkodni fog (JE 46), és beléphet a fényből való felhőbe (JE 57).

Júdás nem az, aki Jézust elárulta, hanem az, aki Jézus hústestét feláldozza, és ezáltal szellemi személyét az anyagiságból megszabadítja: „*Te azonban mindegyiküknél nagyobb leszel. Te fogod ugyanis feláldozni az embert, aki magában hord engem*” (JE 37). Ez a Jézus szájából elhangzó kijelentés a kiszolgáltatására való meghatalmazásként értelmezhető, de teljes egészében a gnosztikus eszme jegyében áll, és Jézus valamint Júdás személye gnosztikus értelmezésének eleme. Eszmei indítéka van, és nem történelmi értékű.

A kiszolgáltatás következtében válik Jézus kinyilatkoztatóvá, Júdás pedig szabadítójává. Jézus sem az Újszövetségből ismert megváltó, aki meghalt a világ bűneiért, hanem annak a tudásnak tanítója és kinyilatkoztatója, amelynek birtokában az ember ráébred a benne lakó isteni fényre, és képes lesz ebből a világból kiszabadulva Istenhez jutni: „*Minden emberi nemzedék lelke meghal majd. Amikor azonban az emberek betöltik idejüket a királyságban és a szellem elhagyja őket, hústestük meghal, de lelkük tovább él és fölemeltetik*” (JE 43). A gnosztikus értelmezésbe burkolt Jézus és Júdás alakja nem történelmi, minthogy teljesen távol állnak annak a palesztinai zsidóságának hitétől és világgképétől, amelyben a názáreti Jézus élt.

7. Végso kiértékelés

Ha Júdás evangéliumát mint történelmi forrást mérlegre tesszük, a végso eredmény, összevetve a kánoni evangéliumi hagyománnyal, meglehetősen sovány. Világos, hogy a szerzőt nem az a szándék vezette, hogy Jézus és Júdás alakját szélesebb történelmi háttérbe helyezze, és olyan információkat adjon, amelyek hiányoznak a kánoni evangéliumi hagyományból, hanem alapvetően teológiai közlés szándéka vezette. Ugyanakkor az is világos, hogy Júdás evangéliuma a kánoni evangéliumi hagyományra támaszkodik, vagy annak ismeretét címettjzeinél feltételezi. Ebből még Júdás személyének esetében sem tudja magát kivonni, legalábbis abban, hogy elfogadja: Júdás szolgáltatta ki Jézust. Ez az adottság is rávilágít arra, hogy a kánoni

evangéliumi hagyomány már Júdás evangéliumának keletkezése előtt széles körben elterjedt és ismert volt az ókeresztény egyházban. Bár Júdás evangéliuma Jézus és Júdás szerepének értelmezésével a kánoni evangéliumok ellentétéként áll előttünk, de azokkal nem versenyezhet, már a szöveg mennyiségét tekintve sem.

Júdás evangéliumának Jézus-értelmezése alapvetően gnosztikus, és elutasítja Jézus üdvözítő művének bibliai természetű magyarázatát. Bárhogy is minősítjük ezt a gnosztikus értelmezést, biztos, hogy távol áll a történeti názareti Jézus ószövetségi bibliai gyökerekből táplálkozó zsidó világtól. Ezért történeti szempontból a Jézus és Júdás személyére vonatkozó értelmezésének hitelessége, történelmi értéke teljes joggal kétségbe vonható.

Júdás értelmezését szintén eszmei és nem történelmi szempont vezeti. A gnosztikus értelmezés szerint Jézus a magasabb rendű szellemi világ küldötte, aki eljött hozzánk, hogy felfedje az igazságot származásunkról, és a szabadulás módját is közölje a választottakkal. Lelke különleges isteni lény volt, aki odafentről érkezett, hogy átmenetileg Jézus, az ember testében lakozzon, s őt használja közvetítőként, hogy bizalmasai előtt felfedje a szükséges igazságot. Ez az isteni elem távozott el halálában, vissza az égi világba. Ha Jézus halála a benne lévő isteni lény/szellem szabadítását, az égi világba való visszatérést hozta meg, kiszolgáltatója sem lehetett áruló, sőt megértette Jézus igazi valóságát, és ezért szolgáltatta ki őt. A kiszolgáltató, aki az evangéliumi hagyományban áruló, Júdás evangéliumában Jézus igazi valóságának megfelelően cselekedett, mert megértette Jézust, ezért Jézus legjobb tanítványa.

Az elmondottak alapján Júdás evangéliuma, benne Jézus és Júdás személyének értelmezésével együtt, nem egyenértékű a kánoni evangéliumi hagyománnyal. Nem fogható fel úgy, hogy az ókeresztény egyházban a Jézusról szóló hagyomány a kánoni evangéliumi hagyomány mellett egy másik alternatív hagyománnyal is rendelkezett, amelynek Júdás evangéliuma az egyik képviselője. Júdás evangéliuma, az értelmezés szemszögétől eltekintve, ugyanis függ az evangéliumokban lecsapódott Jézus hagyománytól. Alaptalan tehát az a félelem, hogy olyan tények jutottak belőle napvilágra, amelyek kétségessé teszik Jézusra, Júdásra vagy a tizenkét apostolra vonatkozó evangéliumi ismereteinket.

Varga Béláné Irénke

A Szentírás az életemben

Interjú, elhangzott a Mária Rádióban.

Az interjút Vágvölgyi Éva készítette.

Mai alkalommal Varga Bélánét, Irénkét fogjuk hallani Sátoraljaújhelyről, aki megosztja velünk Szentírással kapcsolatos élményeit, találkozásait.

Kedves Irénke! Mikor találkoztál és milyen formában találkoztál először a Szentírással?

Vallásos, hívő családban születtem. Édesanyámtól is már magamba szívtam a Szentírás gondolatait. Akkor, az én gyerekkoromban a Szentírás olvasása nem volt még annyira szokásban, mint most. Édesapám felekezeti kántortanító volt, és őtöle rengeteg zsolnárt hallottam az akkori dallamokkal, hiszen ő az 1800-as években született, és még a régi dallamokon énekelte a zsolnárokat. Ezek közül nekem akkoriban – és azóta is – az egyik legkedvesebb a 127. zsolnárt: *"Ha az Úr nem őrzi a várost, hiába vigyáznak, akik azt őrzik. Ha az Úr nem építi a várat, hiába dolgoznak, kik azt építik."* Ezt nagyon sokszor elénekeltük együtt.

A hittanórákon, mint egészen kicsi gyerek, az Ószövetségi Szentírással kezdtük a tanulást a Teremtés történetéből. Utána pedig – ez serdülő koromban volt – az egyik szomszéd faluban egy előadást láttam és hallottam egy Szikszai Béni nevű, szintén az 1800-as évek vége felé működő íróról „A bárka elmegy” címmel. Ez az előadás igen nagy hatással volt rám, és ma is nagyon szívesen elmondanám vagy bemutatnám a mai ifjúságnak, ahogy a bárka bezárul: egyszer csak minden lehetőség elmúlik, mert aki fölkerült a bárkára, az elment, aki pedig nem, azt az özönvíz elpusztítja.

Később, középiskolás koromban és utána is meg kellett harcolnunk azért, hogy a Szentírással és egyáltalán az Egyházzal meg a hittel kapcsolatban maradhassunk. Aztán pedig elkezdtem olvasni a Szentírást. Először az Újszövetséget. Kezdetben talán nem is rendszeresen, hanem úgy egy-egy nehezebb nap estéjén elővettem, hogy mit üzen nekem most az Úr Isten a Szentírás által. Később pedig az Ószövetséggel kezdve rendszeresen olvastam végig az egész Bibliát.

Közben mindig kiválasztottam azokat az idézeteket, amelyek nekem akkor éppen a legkedvesebbek voltak.

Mikor és honnan volt az első saját Szentírásod?

Ezen most gondolkoznom kell, hogy is történt az, hogy először a Szentíráshoz jutottam... Valószínű, hogy az első Bibliámat valamilyen atyától kaptam, de pontosan nem tudnám már megmondani, hogy kitől kaptam az első teljes Szentírásomat, az Ó-és Újszövetséget. Emlékszem viszont, hogy később valamikor vettem egy Újszövetséget, abban az időben, amikor még csak azt lehetett kapni. Idővel aztán Polgári Feri atyától már többet is kaptam, talán egyre jobb fordításokban is. A mostani Szentírásom a Jeromos Bibliatársulattól van, most ezt olvasom, de valamit csinálni kell már vele, mert eléggé széjjelment.

Tehát minden nap olvasod a Szentírást, Ószövetséget is, Újszövetséget is? Miért van erre szükséged, hogy minden nap kézbe vedd?

Nem akarok nagy szavakkal élni, de meg kell mondanom, hogy az én mindennapi életemben a Szentírás a világosság. Bármelyik részt olvasom, mindegyikben találok valami fontosat – bár vannak olyan részek az Ószövetségben, amelyeket nem túlságosan szeretek, vagy elég fárasztónak is tartok. Most például az első Makkabeusokat olvasom, ahol állandóan rengeteg harc van, csataterék, Júdás Makkebeus hőstettei – hol vereségek, de általában győzelmek. De mindegyikben találok valami üzenetet, ami éppen nekem szól, vagy ennek az időnek, amelyben most élek... Ez előtt például Ezekiel próféta könyvét olvastam, és abban is igen sok érdekeset találtam, annak ellenére, hogy Ezekiel könyve is elég nehéz olvasmány. Sok ismétlés van benne, de nagyon sok szép részt is talál az ember. Talán a 36. fejezet az, amelyik nekem különösen tetszik. Az, ahol azt írja, hogy *"kiveszem belőletek a kőszívet és hússzívet adok nektek, és én leszek a ti Istenetek."* Ez nagyon megragadott.

Olvasás közben sok dolgot kiírok magamnak, néha pedig csak megjelölöm a szövegeket benne.

Hadd említsem még, hogy körülbelül 15 évig hitoktató is voltam. És sokkal hitelesebb volt a hitoktatásom azáltal, hogy a gyerekeknek

a Szentírás alapján tudtam megmagyarázni dolgokat, és elvezetni őket arra, hogy Istennek mi a szándéka velünk, és hogy milyen nagy az ő szeretete irántunk. Sokszor le is írtam nekik egy-egy emléklapon vagy évvégi könyvecske ajándékozása alkalmával, hogy azért tanítalak titeket – most szabadon idézem Jézust –, hogy az én örömöm a tiétek is legyen.

Irénye! Te feleség, családanya, most már nagymama vagy. A családban, a családi életetekben milyen szerepe volt, milyen szerepe van a Szentírásnak?

Négy gyerekem van, három fiam és egy lányom. Mind felnőttek, házasok. Lassan most már az unokáknak az eleje is felnőtt, egyetemisták. De még most van egy utolsó, óvodás kisfiú. A legidősebb fiam 14 éves korában már kétszer végigolvasta az Ószövetségtől kezdve az egész Szentírást. Amikor pedig megházasodott és gyerekei lettek – neki három gyereke van –, amíg kicsik voltak, ő minden áldott este felolvasott nekik a Képes Bibliából egy-egy részt. Őtőle is sok mindent kapott a családnak. Megvett például jó néhány Bibliát, és minden alkalomra azt ajándékozta a család különböző tagjainak, sőt idegeneknek is. Egyik karácsonyra nekem is megvette a három nagy kötetes Jeromos Bibliakommentárt. Úgy gondolta, hogy nekem szükségem van arra a hitoktatásban. Most is megvan persze, és időnként, különösen az ószövetségi részeknél, belenézegetek, hogy ennek vagy annak a dolognak mi a történelmi háttere.

A többi gyerekeim közül is mindegyiknek a családjában van Szentírás. A legkisebb fiamék rendszeresen, minden este olvassák. Úgy érzem, hogy mind megtartották a hitet, és nyilvánvaló, hogy ebben a Szentírással való kapcsolatuknak is része, szerepe volt, hogy így meg tudtak maradni a hitben.

Ennek a családi Biblia olvasásnak a ti gyerekeiteknél volt-e előzménye a ti családotokban? Tehát amikor a ti gyerekeitek kisebbek vagy nagyobbak voltak, és már volt Szentírás, akkor ti is olvastatok együtt Szentírást?

Nem, mi nem olvastuk közösen a Szentírást. De a család akkoriban együtt járt szentmisére, és mindig megbeszéltük azokat az evagéliumi, szentlecke magyarázatokat, amiket az akkori paptól

hallotunk a misében. Akkoriban ez volt a hívek kapcsolata a Szentírással.

Valahogy mégiscsak átsugárzott ezek szerint belőled a gyerekekbe a Szentírás szeretete, ha ez az ő családjaikban így megvalósul.

A te hétköznapi életedben a sok Szentírás olvasás beleavatkozik-e közvetlenül a napi történésekbe, a tetteidbe? Esetleg van-e olyan élethelyzet, olyan korszaka az életednek, amikor különösen nagy segítséget jelentett számodra Isten igéje?

Visszatérek arra, ahogy mondtad, hogy kisugárzott a Szentírás ismerete a családra. Azt hiszem, hogy nem olvastuk közösen a Szentírást. Mindig megvártam a gyerekeknél a lélektani pillanatot, tehát nem magyarázkodtam nekik, nem tartottam előadásokat, az alkalmas lélektani pillanatokban azonban mindig tudtam nekik valamit mondani. Talán nem is egészen tudatosan, de mégis csak a Szentírásból vett tudásommal vagy ismeretemmel kapcsolatban, mikor olyan dolog volt, hogy ott nekik valamit pillanatnyilag magyarázni kellett. Azért a Szentírás egyszerűen benne volt az egész életünkben. Ma is ez van. Én, főleg így, kifelé lépegetve a világból, most már teljesen benne élek ezekben a Szentírásból vett gondolatokban. Ez persze nem mindig tudatos, inkább csak annyi, hogy ez az alapja minden gondolatomnak, és amennyire lehetséges, a tetteimnek. Mindig ez. És ugyanakkor ezt már nagyon-nagyon régen, egészen fiatal kortól úgy csinálom, hogy amikor valami döntés előtt állok, akkor megkérdezem, hogy Jézus itt most mit csinált volna, vagy Jézus ezt hogy csinálta volna. Aztán persze nem biztos, hogy nekem ugyanúgy sikerül. Sőt, majdnem biztos, hogy nem.

Esetleg egy alkalom, vagy esemény, konkrét esemény, történés, amit szívesen megosztasz velünk ezzel kapcsolatban. Tapasztalat, amikor fényt, világosságot, eligazítást, vagy vigasztalást adott számodra a Szentírás.

Hirtelen most gondolkoznom kell ezen, hogy mit is mondjak.

Az egyik ilyen idézet például talán a Sírak fia könyvéből való. *Ejts, fiam, könnyet a halottakért, aztán vigasztalódj meg, mert a sok sírás és a sok szomorkodás elősegíti az öregséget, és szomorúvá teszi az embert* (vö. Sír 38,16-17). Ezt például nem csak a halottakra vo-

natkozttatom, hanem amikor az ember valakiben csalódott, hát azt mondom, hogy ne búsuljunk utána sokáig, hanem tegyük túl magunkat rajta. Például illyet is a Szentírásból tanul meg az ember.

Ott, Sátoraljaújhelyen működik nektek egy kis közösség, ahol rendszeresen összejöttök és együtt olvassátok a Szentírást. Mondanál-e néhány szót ezekről az együttlétekről, és arról, hogy ezek mért fontosak nektek?

Két csoport is van egyébként, mi olyan 12-en vagyunk, általában 8 körül szoktunk rendszeresen ott lenni. Ezeket az együttléteket annyira várja mindenki, nagyon örülünk, hogy együtt lehetünk. Valamikor a Jeromos Társulat lent volt nálunk, végigvettük a különféle módszereket, így válogathatunk, hogy melyik módszer szerint tartjuk ezeket a Szentírás-órákat. Többnyire azt a módszer követjük, amikor egy bizonyos részt elolvastván mindenki kiválaszt egyetlen szót vagy rövid mondatot, amelyik megérintette őt, és azzal kapcsolatban teljesen bensőségesen beszél magáról, arról, hogy az elmúlt két hétben mi történt vele, amihez neki ez az egyetlen szó most támpontot, eligazítást adott. Ezeket az együttléteket mindenki várja, majdnem olyanok ezek nekünk, mint egy-egy gyónás. A legmélyebb családi dolgokat is elmondja itt mindenki, hogy ez a mondat nekem most az életemben ezt hozta, ebben az időben a menyemmel, a lányommal vagy a nem tudom kivel így vagy úgy jártam, a vele való a konfliktusban ez a mondat segít engem, és én nagyon fogok igyekezni. Nagyon-nagyon bensőséges együttlétek ezek. De megállapodtunk, hogy az ott hallott és elmondott dolgokat csakis egymás közt tartjuk, ezeket a dolgokat nem mondjuk el senkinek. Mindenki lesi, várja már, hogy mikor jön el az együttlét napja, amikor együtt olvassuk a Bibliát, és mindenki valamit elmondhat valamit az életéből, valami szépet, talán a vonaton volt valami élménye, vagy kiránduláson, esetleg családi körben vagy a munkahelyén. Nagyon sokat jelentenek nekünk ezek a Szentírás-órák.

A sokszínűségünkre jellemző, hogy amikor elkezdtük ezeket a Szentírás-olvasási órákat, érdekes dolgot tapasztaltam. Elolvastunk egy részt a Bibliából, és nekem nagyon megtetszett belőle egy mondat, egy gondolat. Gondoltam, hogy mindenkinek ugyanez lehet az

érdekes, hisz ebben a részben nincs is más, csak ez az egy dolog, ami a lényeges. És megdöbbenve láttam, hogy mindenki egészen mást választott, mindenki egészen másra csodálkozott rá. Sokszor előfordul, hogy többen ugyanazt a gondolatot, mondatot, vagy szót választjuk, mégis egészen más szemszögből nézzük azt. Tehát ezeknek a Biblia óráknak az a nagy tanulsága és tapasztalata, hogy mennyire sokszínűek vagyunk, mennyire más oldalról látja mindenki a szöveget, másként fogja fel a dolgokat, más tapasztalata, más élménye van ugyanarról az egyetlen részről vagy mondatról. Ez akkor nekem meglepő volt! De most már tudom ezt, és én nyugodtan mondom ugyanazt az egyetlen gondolatot, mondatot, amit a másik, mert tudom, hogy egészen mást fogok róla mondani, mint amit ő mondott.

Ezeknek a Szentírás-olvasásoknak az elején a Szentlelket szoktuk kérni, hogy világosítson meg minket, és lássuk meg azt, ami a mi szívünket érinti meg. A végén egy-egy fohással kérjük az Úr Istent, hogy adjon ebben előrelépést nekünk, és utána kiválasztunk egy közös imádságot és egy közös kérést, amit két héten át mindenki minden nap elmond. Ezzel szoktuk befejezni az összejöveteleinket.

Irénye! Nagyon köszönjük a Mária Rádió hallgatói nevében, hogy megosztottad velünk a Szentírással kapcsolatos tapasztalataidat, élményeidet, a közös Szentírás olvasások tapasztalatait.

Tagságunk egy kis csoportja minden második héten pénteken du. 5-6-ig a Bibliaközpontban **imaórát** tart, hogy Isten áldását kiesdje munkánkhoz, és imáiba foglalja minden egyes társulati Tagunk, Jótévőnk és Olvasónk személyes problémáit, gondjait. Kérjük, a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába.

Az imaórák időpontja és az elmélkedések témája: 2007. júl. 6.: Mt 9,16k.; júl. 20.: Mt 12,36k.; aug. 3.: 2 Tim 2,1-5; aug. 17.: Mt 5,16k.; aug. 31.: 1 Tessz 5,18-22; szept. 14.: Gal 6,2-4; szept. 21. Gal 6,9-10; okt. 5.: 1 Kor 6,12; okt. 19.: 1 Kor 3,18-20. – Az imaóra vezetői szeretettel hívnak és várnak a közös imára (a helyszínen vagy a távolból bekapcsolódva) minden kedves társulati tagot és érdeklődőt!

Hinni, bízni, hűnek lenni

„Boldog az az ember, aki az Úrban bízik” Jer 17,7

A bűnbeeséskor az ember többé nem bízott Istenben, nem hitt benne, hűtlen lett hozzá. Azt mondta: Én tudom, én akarom! Istenben hinni annyit jelent, mint feltétel nélkül rábízni magunkat, és a feltétlen bizalmat megőrizni iránta: ez a hűség.

„Boldog az az ember, aki az Úrban bízik” Jer 17,7

– boldog aki egészen rábízta magát Istenre, és mindvégig meg tudja őrizni magában ezt a feltétel nélküli hitet.

Boldog az az ember, aki életét erre az Isten iránti, feltétel nélküli hitre, bizalomra, hűségre alapozza.

”Átkozott az az ember, aki emberben bízik” Jer 17,5

– vagyis átkozott, aki feltétel nélküli hitét, bizalmát emberbe veti (önmagába vagy másba), és hűtlen lesz Istenhez.

Annak az élete homokra épül, úgy jár mint a balga ember, **„aki házát homokra építette. Szakadt a zápor, jöttek a folyamatok, fújtak a szelek és nekizúdultak a háznak. Az összedőlt és nagy lett romlása.”** Mt 7,26b-27

A Szeretet-himnusz azt írja, hogy a szeretet mindent elhisz. Tehát a másik ember iránt kell lennie egy helyes hitnek, bizalomnak. Hinni, bízni a másikban azt jelenti, hogy bízni a benne lévő jóban, a jóakaratóban, ahogy Jézus is hitt és bízott a hozzá forduló bűnösökben. Hűnek lenni azt jelenti, hogy nem válni bizalmatlanná iránta, megingathatatlanul megmaradni a jóakaratóban való hitben és bizalomban (megbocsátás: Mt 5,24-26;18,21-35).

Szóval a hűtlenség nem a bálványimádással, nem a viszálylyal, nem a házasságtöréssel kezdődik, hanem amikor az Istenbe, a másik emberbe vetett bizalmam meginog. A bálványimádás, a viszály, a házasságtörés már csak következmény, már csak a hűtlenség gonosz gyümölcse.

Vágvölgyi Éva

É l ő I g e

BIBLIAISKOLA

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Vágvölgyi Éva

Az ősatyák történetének összefoglalása és sajátosságai, történeti – formai – tartalmi szempontból

A.) Alapgondolat

Izrael előtörténetének hagyománya három témakört foglal magába: az ősatyák, az Egyiptomból való kivonulás és a szövetségekötés az Isten hegyénél a pusztában. Ezek lesznek Izrael hitének alappillérei. "Ezekben találja meg nemzeti és vallási identitását" (Donner: Izrael népének története).

Az előzőkben az ősatyák történetével foglalkoztunk. "Kérdezősködjetek az ősi ősvények felől, melyik út a jó, és azon járjatok, akkor nyugalmat találtok lelketeknek!" (Jer 6,16) – Pontosan ilyen lelkülettel, mint tanulóhelyet és tanósvényt szemléltük ezeket a történeteket.

Forrásanyagként az egyedüli dokumentum, amely felvilágosítással szolgált számunkra az ősatyákról, a Teremtés könyvének 11-36. fejezete – a József-történet a 37-50. fejezetben hidat képez az ősatyák Kánaánban játszódó története és az Egyiptomból való kivonulás között.

Történeti szempontból hamar világossá válik, hogy ezeknek a történeteknek alapján az ősatyák történeti korszakának idejéről nem lehet képet kapni arról, hogy az ókori Kelet hogy né-

zett ki. Izrael, mint nép, az Ószövetség tanúsága szerint ekkor még nem létezett. Mit tudhatunk hát meg történetileg ezekből az elbeszélésekből az ősatyákról?

Az ősatyák története egy történelem előtti korszakot mond el, életmódjukat, megélhetésüket. Nincs földbirtokuk, nomád életet folytatnak, jövevények a városok és falvak körzetében. A településekkel és más csoportokkal kötött szerződések szabályozzák ezt a nomád életformát. Az ősatyák története nyújt támpontot ennek a vallási időszaknak az istenkapcsolatáról.

Csak annyi információnk van erről az időszakról, amit ezek a történetek elmondanak, ezekhez a személyekhez és eseményekhez kapcsolva.

B.) Ter 11-36 (37-50)

C.) Bevezetés

1.) Tartalmi súlypontok

1. Valójában milyen volt Ábrahám?

Történeti alak, vagy az ősatyák idealizált típusa?

A Teremtés könyvében egy családtörténetet találunk, amely több generációra terjed ki. Kifelé hatásuk gyakorlatilag nem játszik szerepet.

A szöveg áttekintése nyomán az a benyomásunk, hogy az ősatyák egy mozgó, változékony vándoréletet éltek. Állandóan úton voltak, mint idegenek egy földön; alighogy megérkeztek, már indultak is tovább; csak halálukkor találtak nyugalmat.

Ha a térképen figyelemmel kísérjük az útjukat, elég bonyolult képet kapunk: nyilvánvaló, hogy hagyománytörténetről van szó, nem pedig tényleges útvonalról. Csak bizonyos helyeket említ, szemben más palesztínai tájakkal, melyek nem fordulnak elő, így pl. nem szerepel a termékeny tengerparti síkság vagy Galilea sem. A Kánaánból megnevezett legészakibb pont Sichem. Viszont annál gyakrabban említ délpalesztínai helyeket (Ábrahám és Izsák vonatkozásában), és közép-palesztínai valamint kelet-jordániai helyeket (Jákob vonatko-

zásában). Ezeknek a megnevezett helyeknek a száma relatíve csekély, de meglehetősen jelentőségük van. Az ősatyák történetének eseményei gyakrabban kapcsolódnak kultushelyekhez, ahol magától értetődő, szinte hétköznapi közvetlenséggel érintkeznek Istennel: Bet-El, Sichem, Mamré, Penuel, Mahanaim. A szövegekben a szent helyek alapító mondáit találjuk (etiológiákat). Ezek visszamennek egészen Kr. e. 3000-1500-ig. Az ősatya ott azt teszi, amit ezeken a szent helyeken tenni szoktak. A későbbi Izrael ezekhez a helyekhez kötődő tapasztalatokban fejt ki eredetét.

Felismerhető a kánaáni istenségek nyoma, pl. a Beersebára vonatkozó ÉL ÓLÁM (Ter 21,33); a Bet-Elre vonatkozó ÉL BÉT ÉL (Ter 31,13;35,7). A Ter 18-ban a három férfi vagy a Ter 32,25-ben megjelenő istenség homályos pont az isteni megjelenések sorában.

A pátriárkatörténetek nyújtanak támpontot ennek a vallási időszaknak az istenkapcsolatáról. Ennek az időszaknak az összetéveszthetetlen sajátága: a „mi Istenünk (enyém, tiéd), Ábrahám és Jákob Atyja” (Ter 26,24; 28,23; 32,10). Ehhez hozzájönnek még ilyen érdekes, régies jelzők, mint „Izsák Félelme” (Ter 31,42), „Jákob Hatalmasa” (Ter 49,24; Iz 1,24). Innen származik a tudományban „Atyák Istene”-ként ismert elnevezés. Ma már megkérdőjelezzük, hogy ezek a fordulatok ennek a korai időszaknak a bizonyítékai. A jelek nem egy nomád népnek, hanem egy családnak a vallására utalnak, sokistenhívő alappal. Pl. a Ter 31,53-ban: „Ábrahám Istene és Náchor Istene ítéljen közöttünk!”.

Az ősatyák története egy történelem előtti időszak személyeiről, helyeiről és eseményeiről beszél, nincs más bizonyíték arra, hogy valóban léteztek-e, és mikor. Csak annyi információ van erről az időszakról, amit ezek a történetek elmondanak, ezekhez a személyekhez és eseményekhez kapcsolva. Természetesen önmagában az, hogy valaki mondabeli személlyé válik, még nem kérdőjelezi meg annak valós történeti létét. (Pl. Mátyás király létét sem teszi kétségessé vele kapcsolatban bőséges mennyiségben keletkezett mondák sora).

A pátriárkák életmódja a szövegből a következőképpen formálódik ki: Az egymás mellett élés állam előtti formája attól függ, hogy az élet és a munka családi kereteken belül zajlik, nincs munkameg-

osztás, se közvetítő személyek: király, pap, stb. Sátorban laknak, nem házban. A megélhetést az állattenyésztés biztosítja (elsősorban kisállatok, mint a bárány és a kecske); pásztorkodnak; van mezőgazdaság (Ter 26,14) és szőlőtermesztés (Ter 27,28.37). Kenyérrel, hússal és tejjel táplálkoznak (Ter18), amit az állattenyésztés és a földművelés ad.

Jövevényként élnek a városok és falvak körzetében (Ter 21,23; 23,4), általában nincs saját földtulajdonuk. A városokkal és más csoportokkal kötött szerződések szabályozzák ezt a nomád életformát.

Az ősatyák korának datálása sok problémát vet fel, mert a nomádok máig hasonló struktúrában élnek: törzs, klán. Egyedi vonások nem találhatóak a bibliai történetekben. Ezért van az, hogy a szerzők az atyák korát akár 2000-től 1100-ig helyezik el.

A Ter 14 későbbi kiegészítés. A háborús eseményeket nem lehet történetileg határozott időpontra elhelyezni. Inkább az a valószínű, hogy egy későbbi korban kapcsolták ezeket az atyákhoz. Nincs támpontunk a káldeai Úrról sem, amelyet Ábrahám származási helyeinek egyikeként (Hárán mellett) megadnak a szövegek. A káldeusokat nem lehet a 9. sz. elé tenni; sokkal inkább teológiai, mint történeti szempontok szólnak e hely mellett: pl. a Babilonba száműzöttek (Kr. e. 586-538); az ősatyák történetének teológiai-irodalmi kapcsolódása az őstörténet katasztrófaszerű befejezéséhez (Bábeli torony); a 6. sz.-ből származó adat szerint Úr és Hárán között kapcsolatot jelentett Sin, a Holdisten tisztelete. A Felső-Mezopotámiai Háránt említi a Biblia többször, mint származási helyet (Ter 11,31; 12,4; 28,10).

Leszögezhetjük, hogy a szerzők számára nem volt fontos sem a származási hely, sem a precíz datálás. Mások voltak a fő szempontjaik: az ősatyákat úgy mutatták be, mint az országra és utódokra vonatkozó isteni ígéretek hordozóit, s mindent teljesen eltérő időpontokban fogalmaztak meg (a királyok korától a fogság utáni korig). A Pentateuchusba való besorolástól egészen a tartalmi súlypontjaikig az ősatyák történetei úgy állnak előttünk, mint Isten által tervezett és vezetett előkészület és eljuttatás a választott nép későbbi honfoglalásához.

2.) Az ósatyák történetének irodalmi megformálása

A különböző, nem egységes irodalmi megformálás még a biblikusán nem képzett olvasónak is feltűnik (gondoljunk pl. az Ábrahám-mal és Jákobbal kapcsolatos elbeszélések stilisztikailag teljesen különböző voltára, jóllehet számos téma azonos). Arra is következtethetünk, hogy több átdolgozás időben egymástól messze történt. Ezek az irodalmi rétegek, amelyeket a szakirodalom hipotézisek formájában Izrael történetének egészen különböző korszakaihoz sorol, képezték ebben az első egységben a szövegfeldolgozás alapját, de részleteiben nem tártuk fel ezeket. Az alábbiakban felsorolunk néhány irodalmi formát (többé-kevésbé azonos formában megírt szövegek, azonos céllal, mint pl. monda, legenda, lista, törvény) amelyek az atyák történetében gyakran előfordultak.

1.) *Etiológia*: Ezek őstörténetek és alapítástörténetek, amelyek megmagyarázzák ill. okolják (görög *aítia* = ok), hogy valami miért olyan, amilyen, vagy valamit miért úgy teszünk, ahogy teszünk. Elbeszélik egy dolog, egy hely, bizonyos személyek lényegét. Gyakran találkozunk (még ma is) szentély etiológiákkal, amelyek megmagyarázzák, hogy miért zarándokolnak az emberek egy bizonyos helyre (szent helyek története, helyi adottságuk).

Példák: – Isten megjelenik Jákobnak Bételben (Ter 28): megmagyarázza a Bétel nevet és a kőmegkenés kultikus szokásának a megjelenését.

– Jákob küzdelme Istennel a Jabboknál (Ter 32): magyarázatot ad a Penuel helységnévre (Isten arca), Jákob névváltoztatására Izraellé, de ugyanígy a szokásra is, hogy mért nem eszik meg a csípő inát.

2.) *Listák, főleg genealógiák (nemzetségtáblák)*:

A nemzetségtáblák elsősorban nem történeti levezetések, pl. személyek, egyének biológiai származása, hanem az a céljuk, hogy törzsi, népi, politikai rokonságukat és összetartozásukat juttassák kifejezésre.

Ábrahámot – Izsákot – Jákobot, akik eredetileg egymástól független törzsek voltak, ilyen céllal kapcsolták össze egy nemzedéksorba, genealógiába.

Példák: – Ábrahám családfája Ter 11,10-32

– népek listája Ter 15,19-21

– Ábrahám rokonsága Ter 22,20-24

– Ábrahám utódai Ter 25,1-4

– az izmaeliták családfája Ter 25,12-18

– Lea és Ráchel gyermekeinek sorrendje Ter 27

Ábrahám rokonsága és utódai a Ter 22-ben és 25-ben: igen tanulmányos felfedezni, hogy mi az elbeszélő szándéka, amit ezek a listák kifejezésre juttatnak.

Ábrahám bátyja, Náhor az arameusokkal, Ábrahám fia, Izmael az izmaelitákkal való rokonságot ábrázolja (Ter 21,18-21; 25,12-18). Tőle származtatják magukat az arab törzsek (Mohamed óta Izmael mint az arabok ősatya szerepel, v. ö. 25. Szúra).

Izsákon és Jákob/Izraelen keresztül vezet le az izraeliták családfáját.

Ábrahám második feleségén, Ketúrán keresztül történik utalás a midianitákkal való rokonság gyökereire (Ter 25,1-4).

Ábrahám unokaöccsén, Lóton keresztül pedig a moabitákkal való kapcsolatot mondja el (Ter 19,36-38).

Ábrahám, mint minden sémi nép ősatya idealizált és stilizált alak.

3.) *Családtörténetek:* események, születések, halál, gyermektelenség, konfliktusok, stb.

Összefoglalva: az ősatyák története ún. narratív teológia.

Az ősatyák történetének központi témái:

Családtörténetek:

– *Férfi – nő kapcsolat:*

Ábrahám és Sára gyermektelen.

Rebekka és Izsák különbséget tesz a gyermekek között.

Jákob és Ráchel kapcsolatában ábrázolja a kedvencet, aki előnyöket élvez, ugyanakkor Ráchelt a gyermektelenség agresszívvá teszi.

Jákob és Lea kapcsolatában ábrázolja a kevésbé szeretettet, ez a kapcsolat ellenképe a Jákob és Ráchel kapcsolatnak.

A kapcsolatok széles skáláját megtaláljuk az ősatyák történetében, a romantikus jegyességtől egészen az erőszakig (Dina).

– *Szülő – gyerek kapcsolat:*

Sára biztosítani akarja az ő Izsákjának a kizárólagosságát.

Izsák feláldozása

Jákob vigasztalhatatlan a meghaltnak hitt József miatt.

– *Testvérkapcsolatok:*

Jákob és Ézsau harca az elsőszülöttség jogáért, az atyai áldásért és az azzal járó uralomért.

A két nővér, Ráchel és Lea harca a férj, Jákob szeretetéért és konfliktus a születő vagy éppen nem születő gyermekek miatt.

A József-történetben a testvérek József ellen vannak, mert ő az apa kedvence.

– *Úr – szolga – szolgáló kapcsolat:*

Hágár, a „kölcsonyanya” többnek érzi magát, és Sára olyan keményen megbünteti, hogy elbujdosik. Később Sára elzavarja őt az óhajtott gyermekkel együtt.

Ábrahám szolgálja azt a megtisztelő megbízást kapja, hogy keresen menyasszonyt Izsáknak.

– *További kapcsolatok:*

Ábrahám és unokaöccse, Lót megegyeznek egymással, hogy ki melyik területet választja magának.

Jákob és Lábán – aki Jákobnak nagybátyja és apósa is egyben – megpróbálják becsapni egymást.

Ebben a viszonyban a kiengesztelhetetlen gyűlöletig minden előfordul: vendégbarátság, sokféle élni hagyás és életadás, de féltékenység, vérszomj és vérbosszú is. És szöveg mindezeket az eseményeket ember és Isten kapcsolatára vezeti vissza.

Külső veszélyek olyan politikai események által, mint a háború, nem fordulnak elő (a 14. fejezet későbbi). Azonban egzisztenciális gondok és szükség sújtják a családokat: éhínség (pl. Ter 12,10) gyermektelenség (pl. Ter 16,1) szűk élettér (Ábrahámnak és Lótnak el kell válniuk egymástól, hogy nyájaiknak elég legelője legyen, Ter

13, ugyanígy a nagycsalád szétválása történik Jákob és Ézsau esetében is, Ter 33), a kutak biztosítása.

4. Az emberi tapasztalatok alaplegendái

Az őstörténeten (Ter 1-11) és a zsoldárokon kívül a Bibliában sehol nincs ilyen emberi tapasztalat a középpontban, mint az Ábrahám-, Izsák- és Jákob-elbeszélésben. Fogadás, születés és halál, mint az emberi élettapasztalat határélményei úgy tematizálva, mint maga az élet a maga magasságaival és mélységeivel: szeretet és vérszomj, együttélés és elválás, viszály és kibékülés, előny és kárt szenvedés, szükség és megmenekülés, félelem és remény, veszélyeztettség és siker, elmenekülés és visszatérés, kierőszakolni akarás és higgadság, bűn és megtérés. Emellett találunk olyan ábrázolást is, amely az emberi élet egyszeri eseménye: a körülmetélés (átmenet a felnőtté válásba), jegyesség és esküvő, gyerekszülés, az áldás továbbadása a következő nemzedéknek, egy hozzátartozó elvesztése miatti gyászritusok, temetés.

Ezek a leírások érvényesek az emberre minden időben – akár vallásos, akár nem.

5. "Útonlevés" történetek

Az élet epizódjait elbeszélésekben fűzi egymáshoz egybekötve az úttal Mezopotámiából Egyiptomba, miközben a főhangsúlyt Palesztinára helyezi. Képei az indulásról, az úton levésről, mozdulásról és mozgásban levésről (külsőleg és belsőleg), kockázatról és veszélyeztetettségéről, egy út rövid szakaszairól szólnak, amely mindig továbbvezet, egészen a halálig.

6. A személyes (családi) istenkapcsolat:

A kereszténységben a vallási élet szakrális térben, pap segítségével történik. Az ősatyáknál nincs így: nincsen se pap, se templom. Isten nem „lakik” a templomban, hanem csak szent helyei vannak a vidéknek (hegyek, sziklák, fák), ahol az ősatya azt teszi, amit ezeken a helyeken tenni szoktak. A klánoknak saját istene van, saját körükben ünnepelnek (mint a pászkát). Ez a saját isten védi is őket.

Két főmotívum figyelhető meg: az ígéret és az áldás.

Ígéret: Ter 12-13 a föld
 Ter 16-21 az utód
 Ter 15-17 a szövetség

Áldás: az életerő, amit nemzedékről nemzedékre továbbadnak:
 Ter 27
 Jólét, termékenység: Ter 12,10-20; 16; 20

7. Ősanyák

Ter 12,10-20; 20,1-18; 26,7-11

Sára: saját kezébe veszi sorsát, amikor az egyiptomi Hágárt, a szolgálot Ábrahámnak adja ágyasul és fogadott gyermeket szerez magának.

Hágár: elsőkik úrnőjétől, Sárától és egy kútnál ezt mondta: „Annak a kútja, aki él és látott engem” (Ter 16,14) és aki meghallotta az ő sírását.

Rebekka: Izsák felesége, ő is irányítja a sorsot azzal, hogy Jákob kezére játssza az elsőszülöttségi áldást.

Ráchel és Lea: Jákob két felesége, akik folyamatos harcban állnak egymással, hogy a férjük és Isten feléjük forduljon Ter 29-30,24.

8. Újszövetségi vonatkozások: Mt 3,9; Jn 8,33; Lk 13,16; Róm 11,1

D.) Óravázlat

<i>Feladat</i>	<i>Módszer</i>	<i>Eszközök, időtartam</i>
1. Ének: Ároni áldás	ének kottából	Énekelj az Úrnak 64. old., 5 perc
2. Áttekintés: Az ősatyák történetével való eddigi foglalkozások, szentírási helyek felelevenítése	Csoportos beszélgetés	Tábla, kréta, Szentírás
– Ki állt hozzám a legközelebb	egyéni, írásbeli munka, utána	jegyzetfüzet, ceruza
– Kivel azonosulok érzelmileg, miért?	megbeszélés az	50 perc
– Kivel nem, miért?	órávezető vezetésével	

<i>Feladat</i>	<i>Módszer</i>	<i>Eszközök, időtartam</i>
<p>3. Az ósatyák történetének összefoglalása és sajátosságai, történeti - formai - tartalmi szempontból, lásd Bevezetés 2,1-8.</p> <p>a. Mi merül fel történetileg az ósatyákról?</p> <p>b. Az ósatyák történetének irodalmi formája</p> <p>c. Az ósatyák történetének központi témái:</p> <p>c. Családtörténetek</p> <p>e. Alapvető emberi tapasztalatok</p> <p>f. "Útonlevés" történetek</p> <p>g. Személyes (családi) istenkapcsolat</p> <ul style="list-style-type: none">- egy családi vallásban- egy védő Istennel- a látóhatáron az ígéretekkel- áldással kísérve <p>h. Az ósanyák sajátosságai</p> <p>i. Újszövetségi vonatkozások</p>	<p>az óravezető előadása</p> <p>az óravezető bevezető szavai után csendes egyéni elmélkedés, utána közös hálaadás</p>	<p>Szentírás, tábla, kréta, jegyzetfüzet, ceruza</p> <p>50 perc</p> <p>kotta, gyertya, gyufa,</p> <p>15 perc</p>
<p>4. Hálaadás: Köszönetet mondva, tömören, egy mondatban megfogalmazva a neked legtöbbet mondó szentírási részlet által felismert igazságért, befejező ének</p>		

A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat budapesti Központjában „**Élő Ige**” címmel **bibliaiskola** működik (szeptembertől júniusig minden hónap első hétfőjén du. 5-7-ig). Jelen füzetünk az ötvennyolcadik óra anyagát tartalmazza.

Budapest, 2007. jún. 29.

Szeretettel:

Vágvölgyi Éva óravezető
Tarjányi Béla szakmai vezető

Székely István

Biblikus folyóiratok szemléje

A *Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft* 3/2006. számában Peter Weimar megállapítja, hogy *Ter* 37 szövegének különböző korokból származó rétegezettsége már általánosan elfogadott. Ehhez csatlakozik a cikk annak bemutatásával, hogy a szövegben bizonyos egymás mellett olvasható és eltérve ismétlődő események és körülmények nem csak a stílus eszközei, hanem jelzik a keletkezéstörténet fontos helyeit (»szerkesztéstörténet«). Példái: 21-22. és 26-27.v. (Rúben és Júda); 3. 23. 32.v. (a köntös); 2.v. (belső ellentét); 1. és 36. (országok; folytatás a 37,36 és 39,1 közé zárt 38.fej.). A szerző úgy látja, hogy mivel 37,1 után a 2a vers már papi szöveg, ez jelzi: a legújabb réteg a papi iratnál is későbbi. – Joseph Fleischman *Józs 15,16-19 és Bír 1,12-15* leírását azzal egészíti ki, hogy Áxa, Káleb leánya az öröklés rendjét ismerve igen okosan járt el, amikor a házassággal kapott szerény ajándékon kívül apjától jól termő földterületet is kért. Látható, hogy Kálebnek joga volt ezt is megadni. – Ruth Fidler azt magyarázza meg, hogy *Anna fogadalma (1 Sám 1,11)* Sámuel megszületése után *komoly feladatot rótt férjére is*, aki a fogadalmat 1,21.23 szerint a magáénak is tekintette. Ez megfelel a Szám 30,7-9-ben leírt hallgatóságos elfogadásnak és annak is, amikor Jer 44,25 szerint a férfiak sajátjuknak mondták feleségük áldozatait az »ég királynője« számára. – Gershon Hepner megállapítja, hogy az Egyiptomból való kivonulás (és így a pászka-ünnep is) kapcsolódik a »kovásztalanok« első napjához, de a *Lev 23,5-14* szerint ehhez kötött *termés-áldozat* Palesztinában az év első (koratavaszi) hónapjában csak nagyon nehezen volt teljesíthető. Az érett árpakalászatok lelkükben pótolta Isten karjának oltalma (Kiv 14,8 és Szám 39,3). – Sebastian Grätz megállapítja, hogy *Ezdrás könyve* arámnnyelvű szövegrészén (4,8-6,18) belül eddig is betétnek tekintették az *5,6-6,14* szakaszt. Ebben Júdea politikai vezetőiként az öregek szerepelnek, ami a sokkal későbbi, *hellenisztikus korra* volt jellemző. A szerző feltevése, hogy az egész hivatkozott szövegrész – a levélidézetekkel együtt – ekkor keletkezett, hiszen a perzsa iratokhoz

korábban is szinte lehetetlen lett volna hozzáférni. – Saul M. Olyan az *Iz 14,19*-ből nyelvi elemzésével (és a korabeli asszír történelem ismeretében) azt következteti, hogy az *egyik asszír királyt* (több ilyen is szóbajöhet) valóban eltemették, majd – a *14,20*-ban említett tetteiért – *exhumálták és hollóját szemlére kitétték*. A folyóirat 4/2006. számában Peter Weimar *Ter 37* sokrétű szerkezetét vizsgálja. A történet eredeti formájában csak Józsefről szólt, de kiegészítései beágyazzák Jákob történetébe, és gazdagítják teológiai tartalmát; később a papi kiegészítést is követően a leírás Teremtés könyvének további fejezeteiben folytatódik; végül messze előre nyúlva utal József bebalzsamozására (*Ter 50,26*), így iktatva be Jákob és József történetét a deuteronomista műbe. – Wilfried Warning azt állapítja meg, hogy *Kiv és MTörv törvényekre vonatkozó legfontosabb részeiben egyes ismétlődő szavak vagy kifejezések* (amelyek így a gondolkodásban való szerepüket jelzik) azonos számban fordulnak elő. Ilyen *Kiv 20*-ban és *MTörv 5*-ben a »ne« tiltószó, vagy a »hiába vesz« ill. »büntetlenül hagy« kifejezés. Ide sorolja *Kiv*-ban »Isten megemlékezik« és *MTörv*-ben »Isten nyugalmat ad« egyaránt jellemző ismételt előfordulását is. Ezek és még néhány hasonló példa a cikk szerint azt igazolják, hogy (keletkezésük időrendjétől függetlenül) a két törvény-gyűjtemény végső formájában egyik sem élvezett elsőbbséget. – Thomas Römer *Józsue könyvének »kettős végződéséről«* ír. Megállapítható azonban, hogy már az első befejezés (a *23.* fejezet) maga is két szerző műve. Az egyik lezárja a honfoglalást, amely lényegében Isten műve. Izrael élvezheti Isten ígéreteinek teljesülését; ha azonban megszegik a szövetséget, Isten eltávolítja őket erről a földről. A másik szerző valamivel későbbi szövegrészei szerint a honfoglalókra még sok nehéz feladat vár, s így a könyv természetes folytatása lehet a *Bírák* könyve. A *24.* fejezet (a *19-21.* vers kivételével) a perzsa korból származik, és mintegy lezárja a királyság előtti kor történetét, amely így *6* könyvből áll (*1-5* Móz = *Pentateuchus* + *Józs* = *Hexateuchus*). – Martin Beck azt vizsgálja, mennyiben tekinthető a *Tizenkét (kis) próféta* könyve rendezett gyűjteménynek (antológiának), s ekként egyetlen műnek. »A tizenkét próféta« dicsérete együtt szerepel *Sír 49,12*-ben, de a könyvnek nincs címfelirata, és több szentírási hely igazolja, hogy az egyes

próféták szövegeit inkább különállóként olvasták és idézték; igen kevés helyen lehet szó egy-egy átszerkesztésről. A szerző véleménye szerint a gyűjteményt a 3. században állították össze (először 10, majd 12 írásból). A tárgyi hasonlóság abban áll, hogy mindegyik próféta népeket vagy csoportokat nevez meg, és azokhoz közvetíti Isten üzenetét. Több helyen előfordul a körülmények hasonlósága egy üzenet vége és a következő eleje előtt. Néhol a besorolás az időrendnek is megfelel (Óz, Ám és Mik: 8. század, Szof 7. század, Agg és Zak 6. század). Zak 14 és Mal 3,22-24 arra mutat, hogy az összeállító(k) eszkatologikus szemléletű(ek) volt(ak). A munkát segíthette egy könyvtár, valószínűleg Jeruzsálemben (v.ö. 2 Makk 2,13-15 és Sír 51). Végeredményben helyes az egyes próféták műveinek önmagukban való magyarázata, a gyűjteményben elfoglalt helyüktől függetlenül.

Ugyanebben a számban Christl M. Maier felhívja a figyelmet arra, hogy *Zsolt 87* Siont az összes népek (Egyiptom, Babilon, Filisztea, Tírusz és Etiópia népei) szülőhelyeként dícséri, és Isten városának általános anyaságát a Septuaginta a Sion név nőneműségével is kifejezi. A hasonlatot Szent Pál *Gal 4,21-31*-ben tovább folytatja: az arábiai Sinai hegyet egy szintre helyezi a »mostani Jeruzsálemmel«, de a *mi anyánk* (a zsidókból és pogányokból lett keresztényeké) a »magasságbeli Jeruzsálem«. – Joel Weinberg magyarázni és valamelyest tisztázni szeretné azokat a bizonytalanságokat, amelyek *Júdának Babilon által való leigázására* vonatkoznak. Figyelembe veszi 2 Kir 24-25 és Jer 52 szövegeit (lehetőleg tisztázva a megnevezések és számok bizonytalanságait) és a különböző becsléseket. Eredménye, hogy 597-582 között Jeruzsálemből 13-16.000, és az ország déli részeiből kb. 4.600 embert hurcoltak el. Lényeges különbség volt az országrészek között, mert az északiak hosszú idő óta sok szálon erős lapcsolatban éltek Fönícia, Szíria és Mezopotámia népeivel, a déliek viszont az edomitákkal és Egyiptommal. A veszélyes elemek elhurcolása a déli részeket sújtotta inkább, és a pusztítás (az ásatások bizonyossága szerint is) az északi országfelet kímélte. A két országfél érdekellentétei a békeidőkben is Jeruzsálemben ütköztek a legélesebben (itt sokszor egyes nevek is politikai

irányzatokat képviseltek, v.ö. Sallum: Jer 22,11-12). Ez hozzájárult a babiloniak kegyetlen bánásmódjához is a város elfoglalásakor. – Volker Wagner vitára bocsátja azt a lehetőséget, hogy *Kiv 22,19* – a két előző vers bűneinek folytatásaként – eredetileg a *saját gyermekeiket* Istennek / vagy isteneknek *feláldozókról* szólt. (Példaként idézi Ez 16,20 és Zsolt 106,37 szövegét is.) – Aron Pinker rövid hozzászólása azt fejti ki, ahogy Náhúm 2-3 bemutatja Ninive városának elképzelt védekezési stratégiáját, és annak kudarcát. A próféta figyelembeveszi a város földrajzát (folyó, dombok, hidak, kapuk stb.). A falak védelmét a jól képzett gyalogosok látják el; segítenek a tágas sík területeken jól bevált harci szekerek, de ezek bevethetősége és a szűk helyeken való mozgása lassú. A támadók lovasseregének gyorsasága dönti el a csatát. Valószínűleg ilyen volt a későbbi (babiloniak és segítő médek által kivívott) győzelem is.

INNEN-ONNAN

A Bull. Dei Verbum 4/2006. száma közli azokat az előadásokat, amelyek a 2005 őszén Rómában a Dei Verbum kongresszuson *a Szentírás és a keresztények egysége* tárgyában hangzottak el. Ennek az egységnek botrányos állapotát tükrözi a Jeruzsálemi Feltámadás (más néven Szent Sír) Bazilika.

Adelbert Denaux **róm. kat.** professzor (Louvain) előadása abból indul ki, hogy Isten szava hatékony eszköze kell legyen a keresztény egységnek. Jézus személye és küldetése egyesíti az egyetlen Biblia különböző kultúrákban és korokban írt részeit, mégis egyes szakaszok igen eltérő magyarázata mellett az is kiderült, hogy egyes keresztény egyházak és közösségek az Újszövetségnek főképpen vagy kizárólag csak egyes részeit tekintik mértékadónak. A Bibliamagyarázat eltérései különböző jellegűek és súlyúak lehetnek (pl. teológiai, egyházi, csupán hermeneutikai). Egyházunk számára irányadó a Dei Verbum és a »Szentírasmagyarázat az Egyházban« (Pápai Bibl. Biz., 1993.). A protestáns értelmezések eltéréseiről szól az Unitatis Redintegratio, az anglikán hit vonatkozó cikkelyét az

előadásszöveg jegyzetben idézi. (Alapvető hasonlóságok mellett ebben is találunk lényegi eltéréseket!) A szerző megvitatás céljára felsorol olyan *feltételeket*, amelyek elfogadása alapul szolgálhat *a teljesebb egységet célzó biblikus párbeszédre*. Ilyen az azonos kánon, azonos hitvallás a Biblia egésze és az apostoli hagyomány együtt képezi Isten szavának egyetlen kincsét. Ennek szellemében értelmezendők az eltérő hagyományok. Egyetértésre kellene jutni a tanítóhivatal szerepe, valamint a közös kincsből levezethető hittételek tekintetében. Őszintén meg kell vitatni a Szentírás fundamentalista értelmezését (ld. »Szentírásmagyarázat az Egyházban« I.F). Ugyanakkor ne zárjuk ki a szövegekben rejlő tágabb értelmeket (pl. sensus plenior), és vegyük vigyelembe az ezek gyakorlati következményeit is. Fontos kérdés a közösen elfogadott bibliafordítás és a nyitott szívvel közösen mondott imádság az egységért.

Theodore G. Stylianopoulos **görög ortodox** teológiai tanár (Brookline, USA) az egység szempontjából lényegesnek tartja a Szentírás primátusát, egyházi jellegét és teológiai tanúságtételét, mindez azonban sokféleséget foglal magában (pl. nyelvek, tanítás, vallásgyakorlat, szervezet stb. tekintetében). – A katolikus egyházban az immár sürgős biblikus megújulást a II.Vatikáni Zsinat nagymértékben és sikeresen fellendítette. A Dei Verbum határozottan kimondja a Szentírás döntő elsőbbségét, és ezzel együtt Isten Szava teljes kinyilatkoztatott kincse értelmezésének egyházi felelősségét. Az ortodox egyházak egyetértenek a Dei Verbum tételeivel, de a tanítóhivatal döntő képviselőjének a pápa helyett a püspökök zsinati döntését fogadják el. Ezért ez a kérdés nem hagyható ki az ökumenikus párbeszédből. Az ortodox istentisztelet és teológia magas színvonalon képviseli a Szentírás szavait és igazságait, »de paradox módon az ortodox keresztények mai életét csak kevésbé befolyásolja a Biblia örömhíre«. Ez mind a hívek, mind a papság legnagyobb részére vonatkozik. (A szöveg jegyzetben utal néhány újabb, kudarcba fulladt megújulási kísérletre.) A protestáns egyházaknak köszönhető, hogy igen sokan, a korábbinál teljesebben megismerték a Szentírást, de az értelmezések sokféleségének egysége helyett szétszakadáshoz vezetett! (A »sola scriptura« helyett talán jobb lett volna a »prima

scriptura«.) Ma Amerikában botrányosan terjed a szexualitással kapcsolatos torz felfogás és gyakorlat. Ezután az előadó néhány kérdéssel villantja fel a katolikus–ortodox–protestáns egység kínálkozó lehetőségét. – Isten Szava az Egyházban vált élővé (v.ö. DV 7-8). Isten új népének szent iratai lettek a Törvény, a Próféta és a Zsol-tárok (Lk 24,44), majd mintegy 200 év alatt (Iréneusz, Róm. Szt. Kelemen, Ant.Ignác, Szmirnai Polykár és mások működése nyomán) a hiteles apostoli kánon. Mai protestáns szerzők kiemelik, hogy a keresztény közösség milyen eltérő felfogásokat tudott befogadni, s a Szentírás és hagyomány, valamint az istentisztelet és tanítás egysége elválaszthatatlan az Egyház egységétől. A Szentírás teológiai tanúsága nem választható el a Szentháromság titkának történelmi megtapasztalásától. Az előadó idézi Raymond E. Brownt, aki megállapítja, hogy a modern kutatás felismeri: igen sok ellentét alapját a Bibliából vezették le, s így éppen a Biblia segíthet azok áthidalásában. Az előadó ilyennek tekinti a pápai hivatal és a »filioque« kérdését is (hasonlóan a közös nyilatkozattal lezárt »megigazulás« kérdéséhez). A Biblia célja végső fokon az, hogy az üdvösség üzenetét az egész világ hallja és higgye, a hitben remélje, és a reményben szeresse (DV 1). Nem a tanítás részleteiről való vita a legfontosabb, hanem a Szentírás megismerése, olvasása, a szívbeli megtérés, a testvéri szeretet és az Isten előtti felelősség. Jézus saját földi élete legyen a példánk. Az egyházatyák kifejezésével: legyünk »élő Bibliák«. A Szentírás alapvető kijelentéseinek (pl. 1 Kor 8,6; 12,3) egyre mélyülő tapasztalata vezetett többszáz év alatt a szentháromságtan kialakulására, ami a keresztények egységének próbaköve is. Azt se felejtjük el, hogy a keresztény közösségek szoros kapcsolata kölcsönös tisztelettel őrizte a közös hitet.

John Muddiman **anglikán** teológiai tanár (Oxford) méltatja a Dei Verbum-ot, amely – összhangban egy 2 évvel korábbi montreali nemzetközi konferenciával – egymás mellé (és nem szembe-) állítja a Szentírást és a hagyományt. Mindkettő a nyilatkozatás eszköze, elismerve, hogy a Szentírás nyújt kritériumot arra, mi hiteles apostoli hagyomány; elfogadja az ebből adódó következtetést a keresztény hitre, istentiszteletre és életre vonatkozólag. Fontos az összes hívők

felszólítása az eredeti szövegekből készült fordítások olvasására. Csak ezt követi a prédikáció, valamint a – bibliatudósok és a püspökök hozzájárulását is figyelembevevő – tanítóhivatal szerepe azzal a meggyőződéssel, hogy ez nem kényszer, hanem segítség és ajándék Isten részéről. Az előadó dicséri a konstitúció megállapításait az Ószövetségről, az evangéliumokról és az 1993-ban kiadott »Szentírásmagyarázat az Egyházban« igen tartalmas gyakorlati összefoglalóját. Az Újszövetség a Messiásról természetesen mást mond, mint az Ószövetség. És mivel szövegei a Tóra-központú és a Krisztus-központú zsidóság legélesebb vitái idején születtek, ezek a későbbi olvasókban antiszemitizmust is ébreszthettek. Ezt a pápák a Dei Verbum megjelenése óta is többször határozottan elítélték. Az utóbbi időben – ugyancsak a pápák szavaiban is – előtérbe került a Biblia szociális tanítása, a szegényekhez szóló örömhír, s ez egységes az összes keresztényeknél. Az előadás beszámol az amerikai katolikusok által elindított »ökumenikus hermeneutikáról«, amely a jövőben majd elérendő teljes egység szemléletével kívánja olvasni a Bibliát. Az előadó (résztvevőjeként az e tárgyban immár másodízben rendezett római katolikus-anglikán nemzetközi konferenciának) örömmel tanúsítja, hogy a Mária-dogmákat (az »Istenszülő« kegyelemmel teljességét és megdicsőülését) reményben megtapasztaltként – mint elővételezett jövőt – minden keresztény közös hiteként vallhatjuk. Az eddig eltelt 40 évben a sugalmazás Dei Verbum-beli értelmezése is több helyen segített egyetértésre jutni az ökumenikus párbeszéd során.

Frances Joung teológiai professzor és **metodista** papnő (Birmingham, Anglia) megállapítja, hogy a Szentírás minden keresztény valásnak lényeges eleme, de ismételten okozója újabb belső elválasztódásoknak is. Példaként elmondja, hogy egy 1993-ban rendezett konferencián a Galata-levél elemzése mutatta be a megírásakor egymással alapjaikban szembeszegülő véleményeket. A történeti kritikai értelmezés azt is jelenti, hogy a Szentírásra figyelve közeledjünk az egység, a még el nem ért teljesség felé. A hagyománynak nem csak a teljes kánont, hanem a Biblia jobb megértését is köszönhetjük (a protestánsok indokolatlan óvatosságával szemben). Nincs kulcs a

Biblia egészének egységes értelmezésére; hibás a »folytatólagos kinyilatkoztatás« gondolata; az »üdvösségtörténet« sem jelent ilyen értelmező alapelvet. Az előadó úgy látja, hogy Iréneusz – elvetve a gnosztikusok önkényes válogatását – az egyházi befogadásban és felhasználási módban találta meg és segítette a végleges kánon kialakulását, valamint a helyes keresztény (jövőre irányuló és szentháromságos) olvasást és értelmezést. Ehhez illeszkednek a klasszikus hitvallások is. – A Szentírás fő üzenete az egyének és közösségek teljes (szívbeli) megtérése. (Ezt a patrisztikus irodalom és a Wesley-féle hagyomány is hangsúlyozza.) A sokféle szöveget »értünk és a mi üdvösségünkre« írták. A különféle magyarázatok is ezt akarják szolgálni; még a fundamentalistáktól is tanulhatunk. Szent Ágoston arra int, hogy a Szentírást csak szeretetben és a szeretet segítségével magyarázzuk. Isten emberré lett a Szentírás szavaiban is (Szír Efrém), de az emberi szó önmagán túllépve sem képes egészen kifejezni azt, ami isteni (Nisszai Gergely). Az Írás igazi tanítói a szentek példái. A Szentírást semmiképpen ne használjuk harci eszközként! El kell fogadnunk a magyarázat pluralizmusát, ügyelve arra, hogy az a hitvallás keretén belül maradjon.

Ugyanabban a folyóiratszámomban két világgraszoló fontosságú biblikus hírt olvashatunk:

1/ A Katolikus Bibliaszövetség végrehajtóbizottsága és koordinátorai 2006 októberében döntöttek a már több év óta afrikai helyszínter tervezett jövő évi világkongresszus tárgya, időpontja és helye ügyében. A tárgy »*Isten Szava – a kiengesztelődés, az igazságosság és a béke forrása*« lesz, a rövid alcím »*Deus caritas est – az Isten szeretet*« (1 Jn 4,8.16). A témaválasztást az is indokolja, hogy 2008 után esedékes a második afrikai püspöki szinódus, amelynek tárgya »*Az Egyház Afrikában, és szolgálata a kiengesztelődésért, az igazságosságért és a békéért*«. A kongresszus a tanzániai Dar es Salaam-ban lesz 2008. jún. 24 és júl. 3. között.

2/ A 12. püspöki szinódus 2008. okt. 5-26 között a Vatikánban lesz, és témája: »*Isten Szava az Egyház életében és küldetésében*«.

A Welt und Umwelt der Bibel 2/2007 egyik közleménye beszámol arról, hogy a *jeruzsálemi Templomhegy alatt* hosszú földalatti munkával feltárt alagútrendszer (ld. Jer. füz. 27.sz., 29.o., 28. sz., 25.o., 31.sz., 30.o.) már látogatható. A munkák során kitermelt földet és törmeléket a Scopus-hegy lábánál rakták le, és azt már hosszabb idő óta – az ásásokat vezető archeológusok irányításával – katonák és önkéntesek (tanulók, leviták stb.) igen aprólékosan (tálcákra terített vékony rétegek darabonkénti átvizsgálásával) »átszűrrik«. Mintegy 10000 év embereinek, kultúrájának, vallásainak emlékei, értékes tárgyainak töredékei kerülnek elő (pl. bútorok, eszközök, játékok, kultikus tárgyak darabjai, díszek, pecsétek stb.). – Ugyanabban a füzetben érdekes közlést olvashatunk *ősi filiszteus emlékekről*. Évek óta sok ásítás folyik Asdód környékén. 2002 őszén egy domb tetejétől nem messze egy olyan gödröt találtak és tártak fel Dr.Raz Kletter izraeli archeológus vezetésével, amely tele volt a Kr.e. 9.-8. századból való, házi és templomi kultuszban használt cseréptárgyak maradványaival. A tárgyak valószínűleg egy filiszteus templomhoz tartoztak, és kultikusan temették el őket. A mintegy 2000 eszközt (a letörttétszűrészel együtt kb. 20 000 cserépdarabot) az eredeti elhelyezkedés rétegeinek megfelelő csoportokban helyezték el ládába. Mire a 300 ládányi tárgyat mind rekonstruálják (néhány év múlva), talán kiderül, hogy miért kerültek a gödörbe. Tel Aviv egyik múzeumában 2007 végéig megtekinthetők az eddig helyreállított tárgyak. A legérdekesebbek a kb. 30-50 cm x 20 cm-es (és kb. 25 cm magas) kis templomépületek. Ezeken domborműszerűen ember- vagy állatalalakok és ablak- vagy ajtó- sőt tetőnyílások is vannak. (A cikk fényképen sem az épületformában, sem az ember- ill. állatfigurákban nincs egyetlen ismétlődés sem.)

(Székely István)

A világban létező mintegy 6500 beszélt nyelv közül eddig 2426 nyelven olvashatók részletek a Bibliából; ezek közül 2006. végéig 429 nyelvre fordították le a teljes Bibliát. [Új Ember, 2007. febr. 4., a Magyar Kurír nyomán.]

OLVASÓINK KÉRDEZIK

A kérdésekre Thorday Attila teológiai professzor válaszol.

☞ **Kérdés:** Mely megtörtént eseményekről szól az 1Tessz 2,16 utolsó mondata?

Válasz: Az örömhír, amit Szent Pál a damaszkuszi úton felismer és ezek után élete feláldozása árán hirdet, abban áll, hogy Krisztus Jézusban minden ember üdvössége lehetővé vált. Ám akik az evangélium terjedését akadályozzák, vagyis azon zsidók, akik *megtiltják nekünk, hogy a pogányokhoz beszéljünk, nehogy üdvözüljenek*” (1 Tessz 2,16a), Isten üdvtörténelmet munkáló művének szegülnek ellen, s így már magukra vonták az ítéletet.

Tekintve, hogy Isten nem a mi tér-időnkhez kötött, jogosan mondhatjuk, hogy a végidőbeli ítélet már elkezdődött, vagyis az apokaliptikus nyelvezet szerint „Isten haragja” már lesújtott azokra, akik szembeszegülnek a megváltás művével. Elképzelhető azonban, hogy az Apostol valamely korának konkrét történelmi eseménye kapcsán elgondolkodva írja e sorokat, mintegy Isten igazságos ítéletét látva és látatva azokban. Az első század közepén ilyen konkrét esemény volt az éhínség Palesztina földjén, Claudius császár rendelete a zsidók kiűzéséről Rómából, valamint a jeruzsálemi templomudvarban lezajlott tömegmészárlás húsvétkor.

☞ **Kérdés:** A János-evangéliumban több helyen szerepel az a kifejezés, hogy „ördöge van”. Hogy kell ezt pontosan értelmezni?

Válasz: Való igaz, hogy ha újdonsággal találkozunk az életben, meghökkenünk. A rendkívüli, üzenet lehet számunkra. Nem mindegy tehát, hogy azt eleve elutasítjuk, vagy megvizsgáljuk annak eredetét és következményeit. Másrészt, akik szemlélet- és cselekvésmódjukkal kilógnak a sorból, vagyis nem hétköznapi emberek, azoknak minden korban meg kell küzdeniük a társadalom uralkodó rétegének meg nem értésével. Különösképpen így volt ez Jézussal is.

Mivel korának vallási és politikai vezetői közül sokan nem értik, sőt nem is akarják megérteni Jézust, e szavakkal utasítják el maguk-

tól: „Vajon nem helyesen mondjuk, hogy szamaritánus vagy és ördögöd van?” Jézus azt felelte: „Nincs nekem ördögöm, csak tisztelem Atyámat, és ti gyalázzatok engem...” (Jn 8,48-49). Jézus körül tehát akkor sűrűsödtek az ellentétek, amikor Istennel mint Atyjával való kapcsolatáról beszélt. Jézus igazi kilétét sokan – szívük zártsága miatt – képtelenek voltak elfogadni. János evangélista ezt így kommentálja: *Jézus beszéde miatt szakadás támadt a zsidók között. Sokan közülük azt mondták ugyanis: „Ördöge van, és megháborodott. Mi-nek hallgatjátok?”* (10,19-20).

Ugyanez a kifejezés olvasható akkor is, amikor Atyjához fűződő kapcsolatának következményeként a benne hívők örök életéről tanít: „*Bizony, bizony, mondom nektek: Aki tanításomat megtartja, halált nem lát sohasem.*” Azt mondták erre a zsidók: „*Most ismertünk meg, hogy ördögöd van...*” (8,51-52)

A kifejezés tehát azt a gyökeres elutasítást fejezi ki, amely lezár minden további párbeszédet, s amely Jézust a keresztre juttatja.

☞ **Kérdés:** Van-e fennmaradt hagyomány arról, hogy mi volt az a tiszteletet parancsoló jel, amire Szent Pál a Gal 6,17-ben hivatkozik?

Válasz: A görög *stigmata* az ókorban gyakran jelölte azt a bélyeget, amellyel rabszolgát vagy állatot jelöltek meg, mint valakinek a tulajdonát. Az Apostol sokat szenvedett a betegségtől (Gal 4,13; 2Kor 12,7: „tövis a testében”), megkorbácsolástól (2Kor 11,25), „vadállatoktól” (1Kor 15,32), „nyomorúságtól” (2Kor 1,8) Krisztusért, hogy az ilyen szenvedés bizonyítékairól, mint „bélyegről” beszélhetett. Testi sebei Jézus kínszenvedésére emlékeztetik őt, ezért a testén levő ilyen „jelekkel” Pál örömmel dicsekszik azok előtt, akik a test másféle jelében (a körülmetélésben) próbálnak dicsőséget találni.

Szép, színes **természeti felvételeket**, esetleg szentföldi képeket köszönettel fogad tervezett kiadványainkhoz a Szerkesztőség (csak szabadon felhasználható digitális képek, elektronikus adathordozón). *A felajánlásokat előre is köszönjük!*

TÁRSULATUNK ÉLETÉBŐL

Meghívó – A Bibliatársulat vezetősége nevében Társulatunk minden tagját tisztelettel és szeretettel meghívom a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat 2007. évi I. rendes közgyűlésére, amelyet 2007. szept. 12-én fél 5 órától tartunk a budapesti Bibliaközpontban (Bp. VI. ker. Teréz krt. 28.I.6.).

- Napirend: 1. A Számvizsgáló Bizottság beszámolója
2. Beszámoló a 2006/2007-es munkaév tevékenységéről
3. Tisztségviselők megválasztása
4. A 2007/2008-as munkaévre vonatkozó tervek ismertetése

Tarjányi Béla ügyvezető elnök

Várható, hogy ez az első közgyűlés nem lesz határozatképes.

A második rendes közgyűlést szeptember 29-én délelőtt fél 11 órára hirdetjük meg (ez a második közgyűlés a résztvevők számától függetlenül határozatképes lesz):

Meghívó – A Bibliatársulat vezetősége nevében Társulatunk minden tagját tisztelettel és szeretettel meghívom a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat 2007. évi **II. rendes közgyűlésére**, amelyet 2007. szeptember 29-én de. fél 11 órától tartunk a budapesti Bibliaközpontban (Bp. VI. ker. Teréz krt. 28.I.6.).

- Napirend: 1. A Számvizsgáló Bizottság beszámolója
2. Beszámoló a 2006/2007-es munkaév tevékenységéről
3. Tisztségviselők megválasztása
4. A 2007/2008-as munkaévre vonatkozó tervek ismertetése

A közgyűlés előtt 10 órákor szentmise keretében adunk hálát Istennek, és kérjük továbbra is áldását munkánkra.

Szeretettel várjuk minden kedves Tagtársunkat!

Budapest, 2007. júl. 29.

Tarjányi Béla ügyvezető elnök

Az imaórák időpontját és témáját l. a 25. oldalon!

SZERETETTEL AJÁNLUK KIADVÁNYAINKAT:

Ó- és ÚJSZÖVETSÉGI SZENTÍRÁS (Káldi-Neovulgáta). Ára 2800,-

ÚJSZÖVETSÉG és ZSOLTÁROK (Káldi-Neovulgáta). Ára: 1400 Ft.

Plébániák, hitoktatók, egyházi közösségek a Bibliaközpontban
a Biblia Évében *50 % kedvezménnyel* juthatnak hozzá!

JEROMOS BIBLIAKOMMENTÁR

1. kötet: *Az Ószövetség könyveinek magyarázata*

2. kötet: *Az Újszövetség könyveinek magyarázata*

3. kötet: *Biblikus tanulmányok*

A kötetek ára: 7.000 – 6.000 – 6.000 Ft

A három kötetes mű ára: 19.000 Ft

Vágvölgyi Éva, **FÉNYBŐL ÉS SZERETETBŐL**. Ára: 1480 Ft.

Ternyák Csaba: **Az imádkozó Jézus**. Ára: 980 Ft.

BIBLIKUS ÍRÁSOK sorozatunkból:

Szentírásmagyarázat az Egyházban, BIR 1. Ára: 480 Ft.

Mócsy Imre S.J., **Mi a Biblia?** BIR 2. Ára: 420 Ft.

Tarjányi Béla, **Biblikus teológia** – Tanulmányok, BIR 3. Ára: 560 Ft.

Egyéb:

Cigány-Magyar Újszövetség. Ára 2600 Ft.

Székely János: **Az Újszövetség teológiája**. Ára: 1960 Ft.

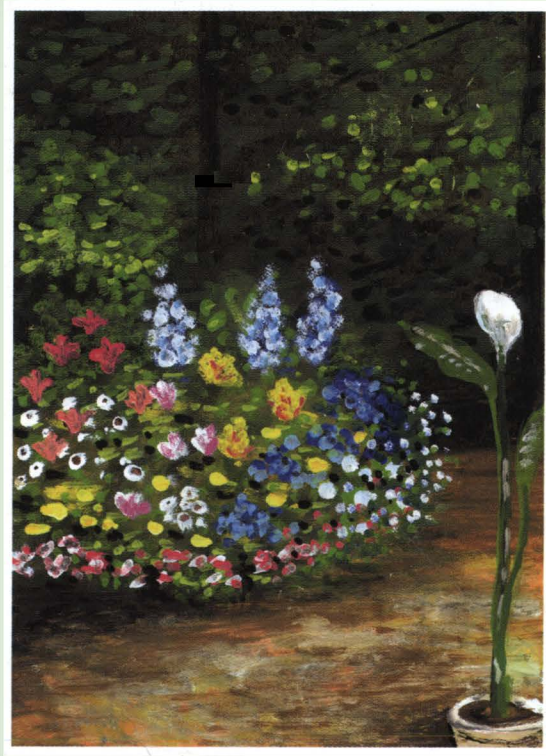
Kocsis Imre, **„Isten elküldte Fiának Lelkét...”** Ára: 840 Ft.

Vágvölgyi Éva, **AZ ARANYVIRÁG** – Mesék kicsiknek és
nagyoknak (3. kiadás). Ára: 540 Ft.

A. Hecht, **KÖZÖS UTUNK A BIBLIÁHOZ** (2. k.). Ára: --- Ft.

Isten Szava

*Egy példány ára 200 Ft,
az évi négy szám 800 Ft (+ postaköltség)*

Kert – Vágvölgyi Éva rajza

örökre megmarad
